

Vanuit de lucht is alles anders

Iris Zwartkruis

Hogeschool van Hall Larenstein

Afstuderen, juni 2008

Voorwoord

Als vierdejaars student tuin- en landschapsinrichting ben ik het afgelopen halve jaar bezig geweest met het afronden van mijn studie. In deze periode heb ik gewerkt aan twee verschillende onderdelen die deel uitmaakten van mijn afstuderen.

Samen met Machiel Crielaard en Lucia van der Lee heb ik zes weken onderzoek gedaan naar het omgaan met cultuurhistorie in een ontwerp. De resterende tijd heb ik besteed aan een ontwerp voor het Zwarte Water en zijn omgeving. Het plangebied heeft al zoveel kwaliteiten dat ik in het begin moeite had met het maken van een ontwerp dat meer kwaliteiten zou toevoegen. Door de begeleidingen ben ik uiteindelijk toch tot een ontwerp en uitwerkingen gekomen. Het volledige planproces wordt in dit rapport beschreven.

Iris Zwartkruis, juni 2008

Inhoudsopgave

Inleiding	7		
Plangebied	8	Stadsbroek	30
- Geschiedenis van het gebied	9	- Ontwikkeling Stadshagen	32
- Landschap structuurkaart	10	- De Stadskolk	33
- Kraggenlandschap	11	- De Schakel	34
- Slagenlandschap	12	- Het Veen	35
- Rivierdallandschap	13	- De zandwinplas	36
- Polderlandschap	14		
Probleemstelling	15	Landelijk wonen	38
- Landschappelijke bufferzones	15	Samenvatting	41
- Uitloopgebieden steden	16	Literatuur	42
- Zoeklocatie zandwinning	16	Bijlagen	43
- Relatie oevers	17		
- Recreatieve netwerken	17		
Visie	18		
Concept	21		
Masterplan	22		
- Genemuiden	24		
- Hasselt	24		
- De dijk	25		
- Stadsbroek	25		
- Recreatieve routes	26		
- Pontje	27		
- Uitkijktorens	28		

Inleiding

Vanuit de lucht is alles anders.

Boeken met luchtfoto's, ballonvaarten en de opkomst van Google earth hebben allemaal te maken met de fascinatie om alles vanaf een andere kant te bekijken. Vanuit de lucht is alles anders, plaatsen die je goed denkt te kennen zien er vanuit de lucht anders uit dan je gewend bent. We doen niet voor niets kaartstudies en maken we vogelvluchtperspectieven. Vanuit de lucht heb je overzicht over een groter deel van de omgeving dan vanaf het maaiveld.

In het plangebied zie je dat de dijk, die hoger ligt dan de rest van het landschap, de aantrekkelijkste route vormt. De dijk volgt de rivier en gaat voorbij aan een hoop andere locaties die ook het bekijken waard zijn. Hoe trek je mensen verder het landschap in en geef je ze een bijzondere ervaring? Ik vond de oplossing in bouwwerken die hoger zijn dan de dijk en die een bijzondere en gevarieerde kijk op het landschap bieden.

Vanuit de lucht ziet alles er anders uit!

Plangebied

Ligging in Nederland

Ligging in Overijssel

Ligging Plangebied

In de kop van Overijssel ten noorden van Zwolle ligt de gemeente Zwarte Waterland. De gemeente is vernoemd naar de rivier het Zwarte Water die de ruggengraat van de gemeente vormt. Het Zwarte Water wordt gevoed door de Overijsselse Vecht en de IJssel en mondt uit in het Zwarte Meer.

Vanuit de opdracht wordt het gebied aan de oostkant begrensd door het Zwarte Water en aan de westkant door de provinciale wegen de N331 en N759. Omdat er net buiten het plangebied interessante gebieden liggen en er vanuit de opdracht een vraag is naar het verbinden van de twee oevers van het Zwarte Water heb ik ervoor gekozen om mijn plangebied verder uit te breiden. De Wieden, Olde Maten en een groter deel van de polder worden door mij bij het plangebied betrokken.

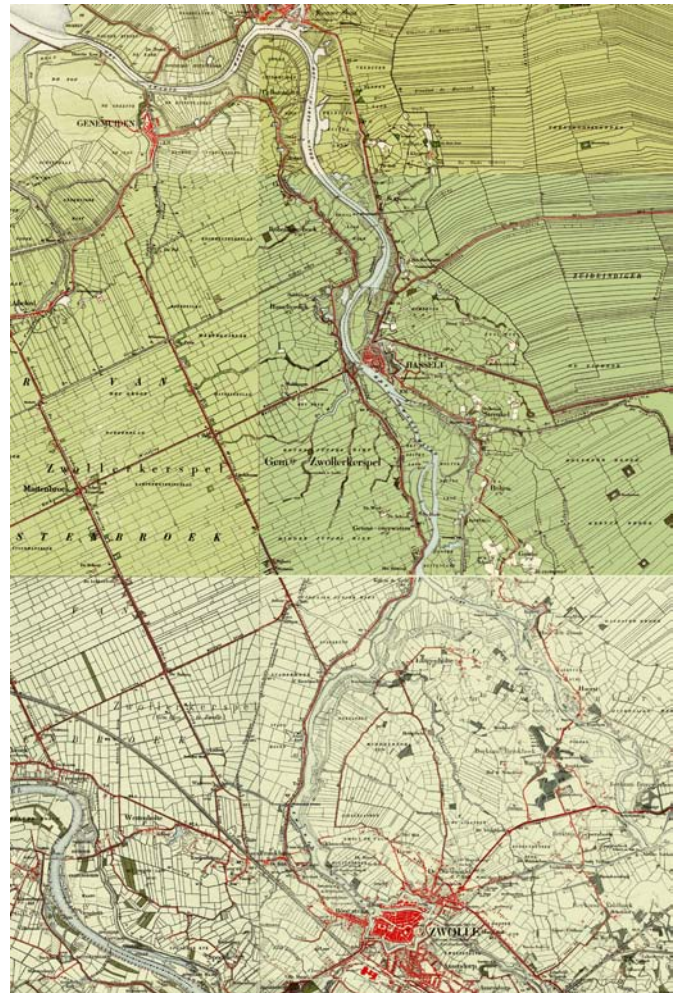
Het plangebied

Geschiedenis van de steden en de polder

In het plangebied liggen verschillende steden. In het zuiden liggen de nieuwste uitbreidingen van Zwolle. Verder stroomafwaarts vinden we het historische Hanzestadje Hasselt, Zwartsluis en Genemuiden. De historie en kernen van deze plaatsen zijn zeer verschillend.

Zwolle is ontstaan op een hoge dekzandrug in het rivierenlandschap. Zwolle wordt voor het eerst vermeld in het jaar 1040 en kreeg zijn stadsrechten in 1230. Zwolle maakte net als Hasselt deel uit van het Hanze verbond. De stad bloeide op en bereikte zijn hoogtepunt in de 15de eeuw. De binnenstad van Zwolle met zijn verdedigingswerken is goed bewaard gebleven en een toeristische attractie op zich.

Hasselt is ontstaan op een hoger gelegen rivierduin aan het huidige Zwarte Water. Het water was een belangrijke bron van inkomsten voor de stad. Al tijdens de middeleeuwen ontwikkelde Hasselt zich tot een belangrijke kleine stad in Overijssel. Hasselt sloot zich al in de 14de eeuw aan bij het Hanze verbond. Hasselt ontwikkelde zich mede door dit verbond snel en bereikte zijn hoogtepunt in de 15de en 16de eeuw.

Het plangebied in 1900

De binnenstad van Hasselt is goed bewaard gebleven en staat bekend als een cultuurhistorisch waardevolle stad.

Zwartsluis ontstond in de 14de eeuw op een kruising van het Zwarte Water en het Meppelerdiep. Deze strategische plaats trok allerlei economische activiteiten aan. Nu nog zie je in Zwartsluis veel havens, werfjes en andere water gerelateerde bedrijven.

Genemuiden wordt omstreeks het jaar 500 voor het eerst genoemd en kreeg zijn stadsrechten in het jaar 1275. De ligging aan zee zorgde voor een bloeiende visindustrie waar later de mattenhandel bij kwam. Vanaf 1795 ontwikkelde Genemuiden zich tot het centrum van de mattenindustrie. Tot op heden is de tapijtindustrie gevestigd in Genemuiden.

De Polder Mastenbroek is een relatief late ontginning. Het moerassige veengebied is vanaf 1364 verdeeld, ingepolderd en ontgonnen. Hoewel sprake is van een middeleeuwse veenpolder, lijkt het verkavelingspatroon sterk op dat van de latere droogmakerijen. Dit komt vooral door de: lange lijnen, grote vlakken en een lege horizon. In het gebied werden drie parallel lopende

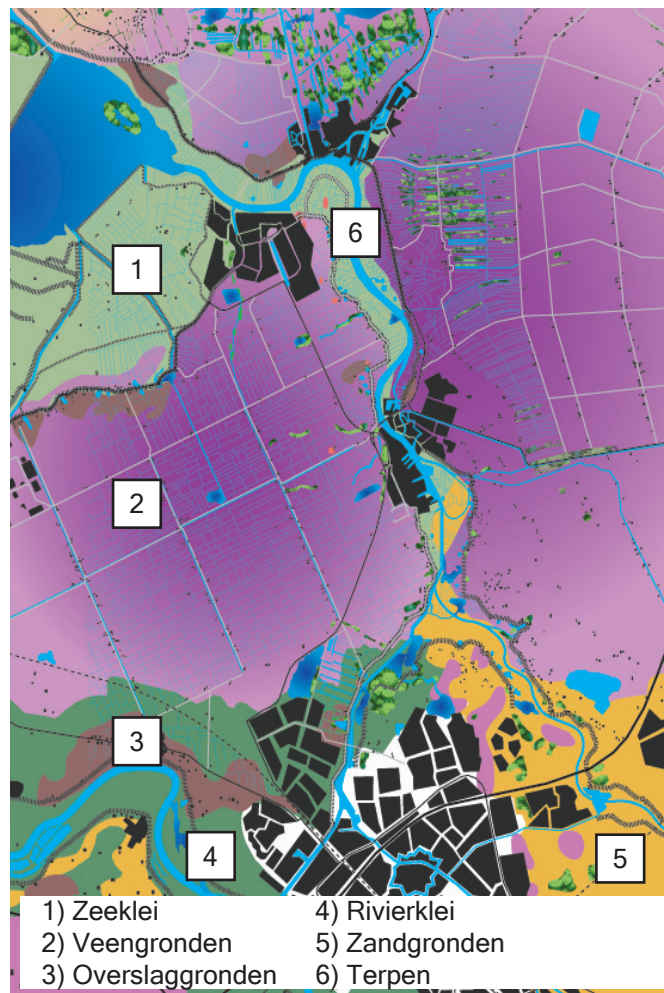

Oude stadsgracht in Hasselt

Een oude stadspoort in het centrum van Zwolle

weteringen gegraven van waaruit de ontginning plaatsvond. De beplanting beperkte zich tot de erven langs de weteringen, waardoor in de polder 'lege' ruimten van enkele kilometers ontstonden.

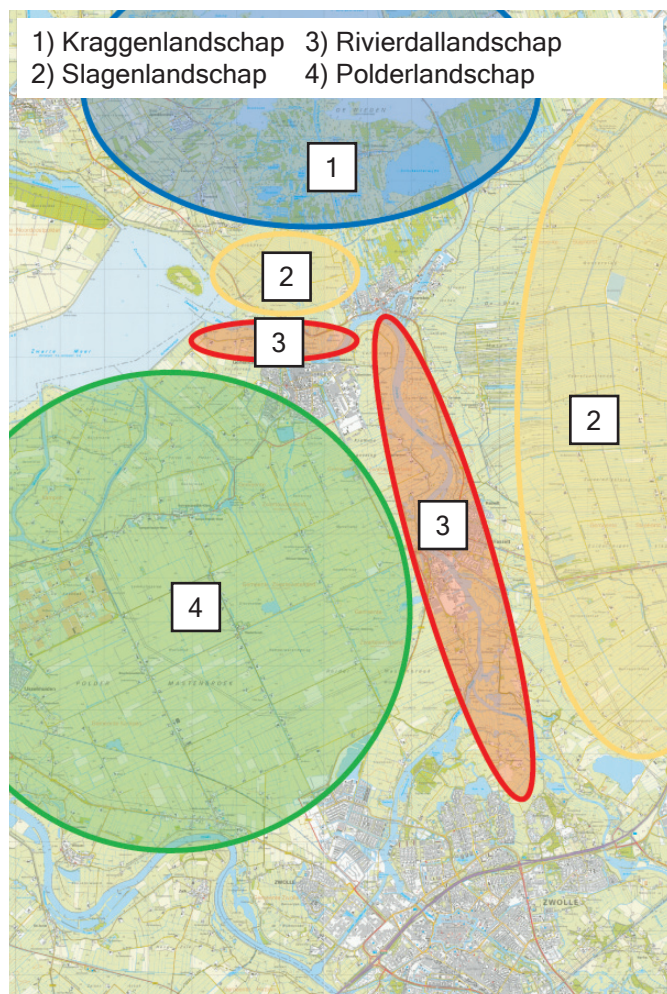

Landschap structuurkaart

Landschap structuurkaart

Zwolle en Hasselt ontstonden op plaatsen die hoger waren dan het rivierwater in de winter en lente steeg. Deze hoogtes waren door de natuur zelf gevormd en daar maakte de mens dankbaar gebruik van. De relatie tussen bodem en invulling van het landschap is vaak logisch. In de landschap structuurkaart vinden we verschillende relaties tussen ondergronds en bovengronds terug.

De relatie tussen de bodem en de manier waarop de mens deze gebieden ontgonnen en geoccupeerd heeft leidt tot verschillende landschapstypen. Deze verschillende landschapstypen hebben hun eigen karakteristieken en geschiedenis. In het plangebied onderscheiden we vier verschillende landschapstypen. In het Noorden boven Zwartsluis hebben we het kraggenlandschap. Aan de oostkant van het Zwarte Water vinden we het slagenlandschap. Langs het Zwarte Water ligt het rivierdallandschap en tot slot maakt de polder Mastenbroek uit van het polderlandschap. De verschillende landschapstypen liggen relatief dicht bij elkaar en zorgen voor een gevarieerd plangebied.

Ligging van de verschillende landschapstypes

Kraggenlandschap

Ten noorden van Zwartsluis begint het kraggenlandschap. Het landschap is ontstaan door het ontginnen van turf. Door het afgraven van veen is een waterrijk gebied ontstaan dat zeer in trek is bij watersporters. Grote en kleinere plassen staan door middel van sloten en vaarten met elkaar in verbinding en vormen een uitgebreid waterwegen netwerk. In de ondiepere delen zijn rietkragen ontstaan en op de overgebleven stukken land groeit opgaande beplanting. Door deze beplanting is het gebied plaatselijk zeer besloten. De grote meren zijn zeer open.

Luchtfoto van de Schutsloterwilde

De Wieden zijn aangewezen als Speciale beschermingszone. Dit houdt in dat er die in het kader van de Europese Vogel- of Habitatrichtlijn zijn aangewezen wegens bijzondere natuurwaarden. In het gebied overwinteren de Kleine Zwaan en de Kogans en broeden de Zwarte Stern, Roerdomp, Porseleinhoen, Kwartelkoning en Grote Karekiet.

Water rijk

Recreatie op de Kleine Belterwilde

Natuurlijk

Zicht op het kraggenlandschap

Open en Besloten

De Wieden van bovenaf gezien

Karakteristieke dorpjes zoals Belt-Schutsloot

De Wieden is een te mooi gebied om bij een opdracht als dit geheel buiten beschouwing te laten. Er spelen geen echte problemen in het gebied die een relatie hebben met het Zwarte Water en de Mastenbroek polder. Het opnemen van de Wieden in het recreatieve netwerk kan waardevol zijn. De Wieden en Weerribben zijn op dit moment al recreatief aantrekkelijk en kunnen het vertrekpunt zijn voor andere soorten recreatie richting het Zwarte Water en verder.

Slagenlandschap

In het oosten en een stukje ten noorden van Genemuiden behoren tot het slagenlandschap. Het landschap is op sommige plekken zeer open maar kan ook zeer besloten zijn. Kenmerkend voor het slagenlandschap zijn de lange smalle kavels. De kavels waren van oorsprong maar enkele meters breed. Na de ruilverkavelingen zijn de kavels aangepast aan de huidige landbouw methodes en veel breder dan voorheen. De coulissen die in het landschap zijn ontstaan zijn dicht gegroeide sloten. Wanneer er veel van deze dicht gegroeide sloten bij elkaar hebt krijg je een heel besloten landschap zoals in het natuurgebied de Olde Maten.

De natuurwaarden in het gebied zitten vooral in de oude eendenkooien die op verschillende plaatsen nog in het gebied liggen. In het natuurgebied de Olde Maten is een gebied waar proeven worden gedaan met het ontwikkelen van laagveen moeras. Ook valt de Olde Maten onder de speciale beschermingszones. Het slagenlandschap ten noorden van Genemuiden heeft vooral waarde voor weidevogels.

De Olde Maten

Het slagenlandschap vanuit de lucht

De kenmerkende strokenverkaveling

Opgaande beplanting creëert een coulissenlandschap

Het landschap is door de mens gemaakt en ingericht

De druk op het slagenlandschap is in dit gebied niet zo groot. Bij dit landschapstype gaat het vooral om de ligging en relatie met het Zwarte water. De relaties tussen het rivierdallandschap en het slagenlandschap zijn niet zo goed. Het toegankelijker maken van het natuurgebied de Olde Maten zou meerwaarde opleveren voor het gebied. De Olde Maten is een mooi natuurgebied dat betrokken moet worden in routes en netwerken vanaf het Zwarte Water. De Olde Maten ligt net niet op de route en is vanaf de westkant van het Zwarte Water moeilijk te bereiken. Een gemiste kans want het is de moeite waard om te bezoeken.

Rivierdallandschap

Het rivierdallandschap volgt de rivier en bevat uiterwaarden en de dijken. Deze twee gebieden zijn elementen op zich. De uiterwaarden die buitendijks liggen staan onder invloed van het stijgende en dalende rivierwater en hebben een heel natuurlijke uitstraling. Het is een dynamisch gebied dat er ieder seizoen anders uit ziet. De dijk heeft een kleinschalig karakter en is door zijn hoogte een aantrekkelijke route. Langs de dijk staan karakteristieke boerderijen en liggen verschillende buurtschappen. De kleinschaligheid wordt nog vergroot door de aanwezigheid van verschillende soorten beplanting. Naast de erfbeplanting zijn ook de kolken en krekens geplant. De kolken en krekens horen bij het rivierdallandschap maar strekken zich tot ver in de polder uit. Het grillige en dynamische van de rivier vormt een mooi contrast met het geordende en rechtlijnige karakter van de polder.

De uiterwaarden van het Zwarte Water maken deel uit van de ecologische hoofdstructuur en is aangewezen als speciale beschermingszone en als 'wetland'. In het gebied overwinteren de Kleine Zwaan en de Kogans en broeden de Zwarte Stern, Roerdomp, Porseleinhoen, Kwartelkoning en Grote Kalkoen. In het buitendijkse gebied komen

Cultuur landschap

Hasselt vanaf het Zwarte Water

Een natuurlijke kreek in de geordende polder

Dynamisch

Door de rivier zijn de uiterwaarden een dynamisch gebied

Kleinschalig

Het kleinschalige buurtschap Het Schansje

kievietsbloemen voor, 85 hectare kievietsbloem terrein is 'beschermde natuurmonument'.

De rivier is de drager en ruggengraat van het gebied, maar is ook een barrière zowel functioneel als visueel. In Zwolle en bij Hasselt liggen bruggen over het Zwarte Water en tussen Genemuiden en Hasselt vaart een pont. Verder zijn de mogelijkheden beperkt. Ook visueel is de relatie tussen de twee oevers niet optimaal. De dijken liggen plaatselijk meer dan een kilometer van elkaar af. De uiterwaarden zijn niet toegankelijk en dragen niet bij aan de beleving van het Zwarte Water en de andere oever.

De dijk tussen Zwolle en Hasselt is niet zo mooi als het deel tussen Hasselt en Genemuiden. De karakteristieken tussen Hasselt en Zwartsluis zijn met de komst van de provinciale weg helemaal verdwenen. Het kleinschalige karakter aan de dijk tussen Zwolle en Hasselt kan hersteld worden door woningen aan de dijk te creëren in de vorm van landelijk wonen. Ook de bijbehorende beplanting zal het kleinschalige karakter versterken. De krekens die de polder inlopen moeten robuuster worden en ruimte bieden voor recreatieve routes. Het contrast tussen het polderlandschap en het rivierdallandschap zal ervoor zorgen dat de karakters van beide versterkt worden.

Polderlandschap

De Mastenbroek polder is een groot open gebied. De openheid is een kwaliteit die absoluut behouden moet worden. De polder rationeel verkaveld wat in het veld nog goed terug is te zien. In de polder liggen drie bebouwingslinten die noord-zuid georiënteerd zijn. De boerderijen staan op terpen en zijn omgeven door beplanting. De boerderijen met beplanting vormen de massa in de polder. De randen van de polder worden gevormd door de dijken. Langs de dijken mengen het polderlandschap en het rivierdallandschap zich.

Cultuur landschap

Boerderijen op terpen langs de Nieuwe Wetering

Boerderijen met erfbeplanting

De stedelijke kernen rond om de polder vormen een bedreiging. Genemuiden, Hasselt en Zwolle zijn allemaal aan het uitbreiden de polder in. Bij Genemuiden en Hasselt gaat het om bedrijventerreinen, bij Zwolle om een grote nieuwbouwwijk. De nieuwe bebouwing vormt een nieuwe harde rand die een mooi contrast kan vormen met de open wijdsse polder, maar kan ook het polderbeeld verstoren. Kleine stukjes polder die ingesloten worden door bebouwing verliezen hun karakter. Hierdoor verdwijnt de aansluiting met de polder en vallen ten prooi aan nog meer nieuwe bebouwing terwijl dat niet altijd gewenst is.

Polder Mastenbroek vanuit de lucht

Ecologisch gezien is de polder vooral waardevol voor weidevogels. De polder sluit aan bij het natuurreservaat Jutjesriet, het Zwarte Water, het Zwarte Meer en de IJssel. De polder is van zowel internationale als nationale betekenis voor weidevogels. Verschillende vogels gebruiken het gebied in verschillende jaargetijden. De Kolgans en Klein zwaan overwinteren in het gebied, grutto's broeden in het gebied, de Goudplevier, Regenwulp en Watersnip gebruiken de polder als pleisterplaats, en is het een ruigtegebied voor Kievieten. Rust en weinig verstoring zijn belangrijke voorwaarden voor vogelweide gebieden.

Stadshagen neemt steeds meer ruimte van de polder

Open

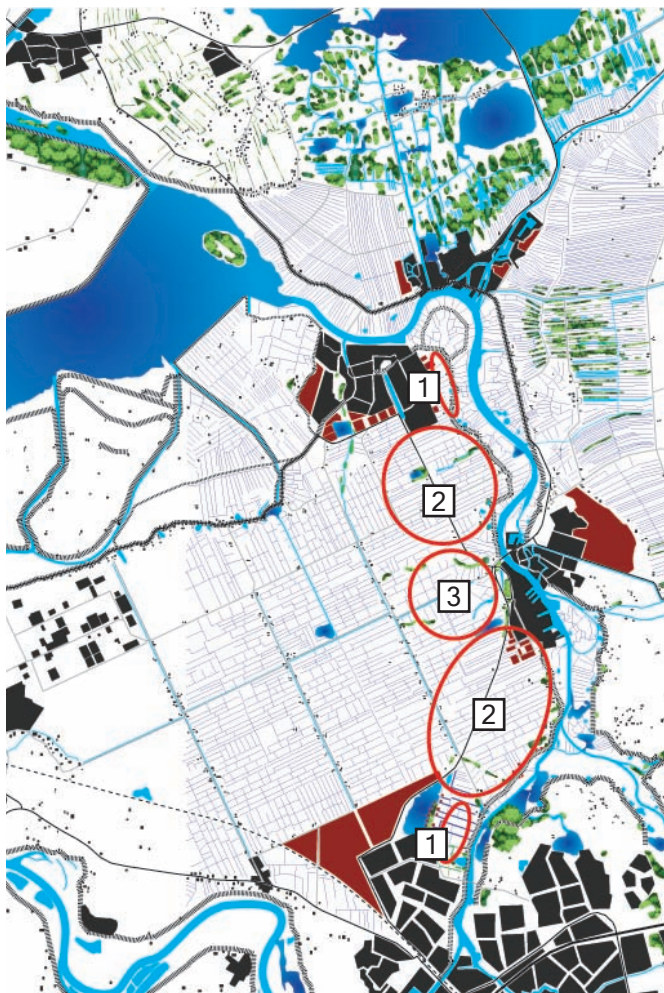

Wijdse zichten in polder Mastenbroek

Probleemstelling

Langs het Zwarte Water ontwikkelen de steden Genemuiden, Zwartsluis, Hasselt en Zwolle zich. Tussen de steden moeten buffers ontwikkeld worden die voorkomen dat deze steden samenkomen en uiteindelijk één grote stad worden. De nieuwe stadsuitbreidingen en bedrijventerreinen moeten worden ingepast in het landschap. De agrarische functies in het gebied moeten gehandhaafd worden, daarnaast moeten ook de landschappelijke en natuurwaarden verbeterd en verduurzaamd worden. In de polder tussen Zwolle en Hasselt moet zand gewonnen worden. Het plangebied speelt ook een belangrijke

rol op het gebied van recreatie. Het Zwarte Water is een aantrekkelijk gebied om te recreëren, er lopen verschillende gemarkeerde routes langs deze rivier. Ook functioneert het gebied als uitlooptmogelijkheid voor de aanwezige steden. In het routenet zitten enkele onderbrekingen en gaten die ingevuld moeten worden. De lange afstandsroutes lopen nu vooral aan de oostkant van het Zwarte Water. En betere connectie tussen de oost en west oever is gewenst.

Ligging landschappelijke bufferzones

Landschappelijke bufferzones creëren

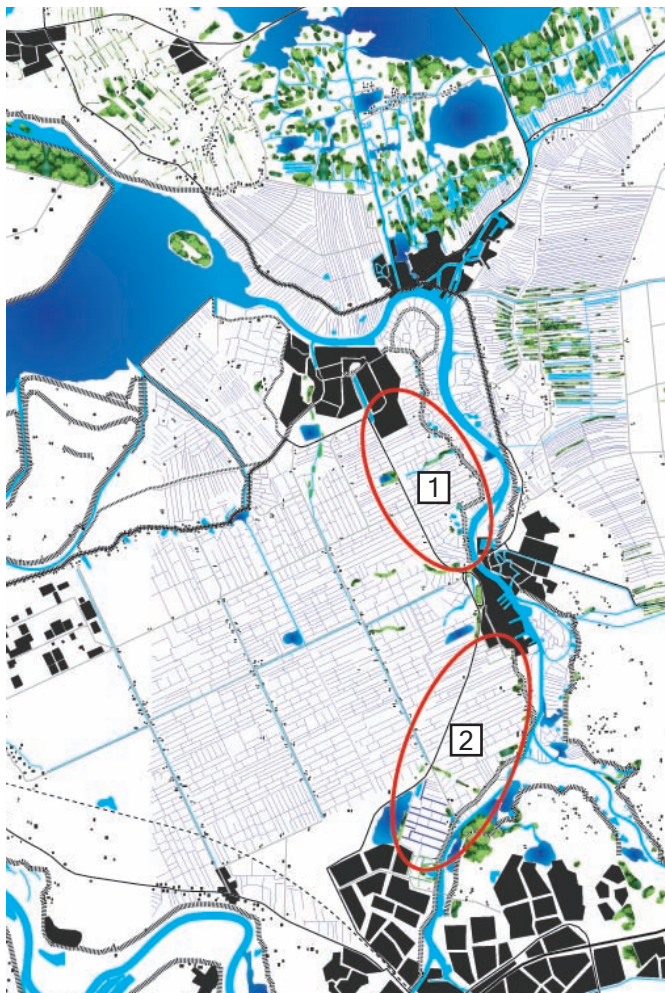
De steden Zwolle, Hasselt en Genemuiden breiden uit. In de polder verschijnen woonwijken en bedrijventerreinen. Een overgang richting de polder is er niet, de nieuwbouw vormen harde randen die een mooi contrast met de omgeving kunnen vormen. Het hangt hierbij wel af van de gebouwen en hun ligging ten opzichte van de polder. Bij Genemuiden staan grote grijs kleurige loodsen die qua maat en schaal goed bij de polder passen. Ook geeft dat gebied een eenduidig beeld wat de rand niet rommelig maar strak maakt. Een ander punt van aandacht is de relatie tussen polder en dijk. Zodra de bedrijventerreinen tegen de dijk aan liggen gaat de karakteristiek verloren en dat moet worden voorkomen. Wat ook moet worden voorkomen is dat de steden aan elkaar vast groeien.

1)	De dijk vrij houden van bebouwing om het dijk karakter te behouden
2)	Bufferzones tussen de verschillende kernen zodat de dijk een relatie heeft met de open polder en de kernen niet aan elkaar vast groeien
3)	Jutjesriet voorkomt dat Hasselt aan de west kant verder de polder in bouwt

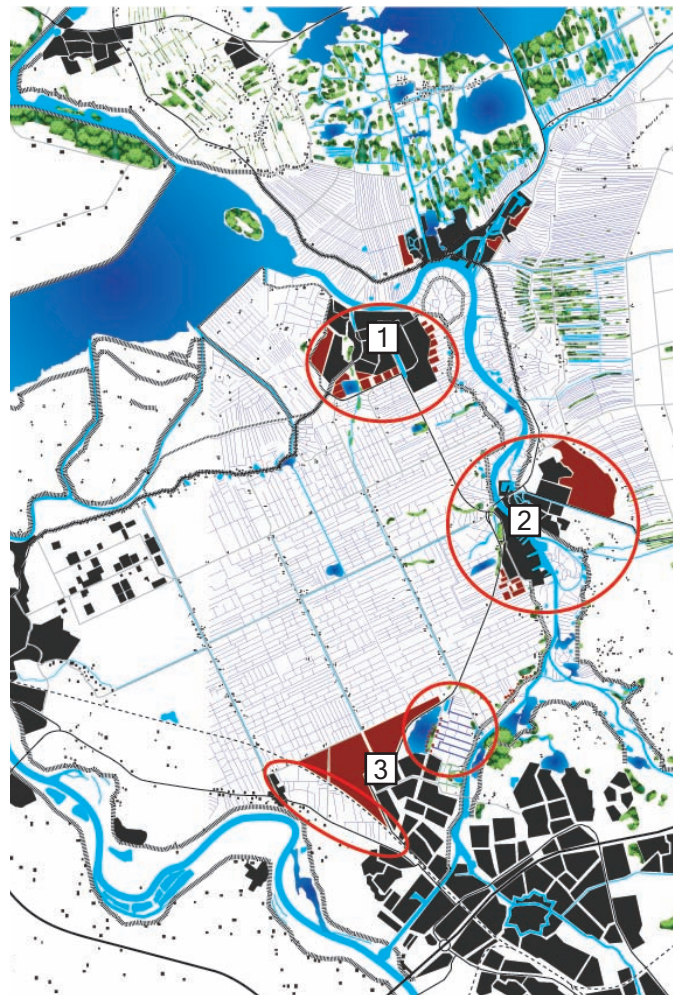
Uitloopgebieden voor de steden creëren

De bewoners van de nieuwe wijk Stadshagen, Hasselt, en Genemuiden hebben een hoop groene ruimte om zich heen maar die groene ruimtes zijn niet geschikt als uitloopgebied voor de bewoners. Langs de randen van de bebouwing zijn verschillende gebieden aangewezen als uitloop gebied en moeten zodanig ingericht worden. De uitloopgebieden kunnen gecombineerd worden met bijvoorbeeld de bufferzones.

- 1) De stad Genemuiden heeft behoefte aan een uitloopgebied. De meest logische locaties hiervoor zijn de oost en zuidkant van Genemuiden.
- 2) Hasselt ontwikkelt aan de noordoost zijde een nieuwe wijk waarvan de bewoners behoefte hebben aan een uitloop gebied. Aan de west kant zou Jutjesriet toegankelijker gemaakt kunnen worden.
- 3) De nieuwe wijk Stadshagen is nog niet af en er wordt al geklaagd over een tekort aan groene uitloopgebieden. Er zijn twee locaties aangewezen.

Twee mogelijke locaties om zand te winnen

Zoekgebieden voor uitlopmogelijkheden

Zoekgebied zandwinning

Rondom Zwolle langs de Overijsselse Vecht en het Zwarte Water liggen verschillende zandwinplassen zowel binnen- als buitendijs. Het pleistocene zand ligt plaatselijk dicht aan het oppervlak en is van goede kwaliteit. Op dit moment wordt er gezocht naar een nieuwe locatie om zand te winnen. Er zijn twee locaties aangewezen waar mogelijk zand gewonnen kan worden. Het eerste gebied ligt tussen Zwolle en Hasselt, het tweede gebied tussen Hasselt en Genemuiden. Beide gebieden liggen in de polder. De zandwinplas kan gecombineerd worden met bijvoorbeeld bufferzones, stedelijke uitloopgebieden, recreatie en natuur.

- 1) Zoekgebied om zand te winnen tussen Hasselt en Genemuiden.
- 2) Zoekgebied om zand te winnen tussen Zwolle en Hasselt

Relaties tussen de oost en west oever versterken

De functionele relatie tussen de oost en west oever is niet optimaal. Bij Zwolle en Hasselt liggen bruggen en tussen Genemuiden en Zwartsluis vaart een pont. De verschillende overgangen liggen meer dan zes kilometer van elkaar af wat voor het gemotoriseerde verkeer prima is. Voor wandelaars is de afstand relatief groot en zou een extra verbinding welkom zijn. Het beleid geeft aan dat er geld en ruimte is voor een extra pontje over het Zwarte Water.

Visueel is de relatie niet sterk omdat de afstand tussen beide dijken vaak meer dan één kilometer is en de uiterwaarden niet toegankelijk zijn. Doordat de uiterwaarden zo breed zijn is het plaatselijk onmogelijk om het Zwarte Water te zien. Dit komt niet ten goede aan de visuele relatie

1)	Permanente veerpont
2)	Zoekgebied voor een nieuwe seizoensgebonden veerpont
3)	Bruggen over het Zwarte Water
4)	Seizoensgebonden veerpont

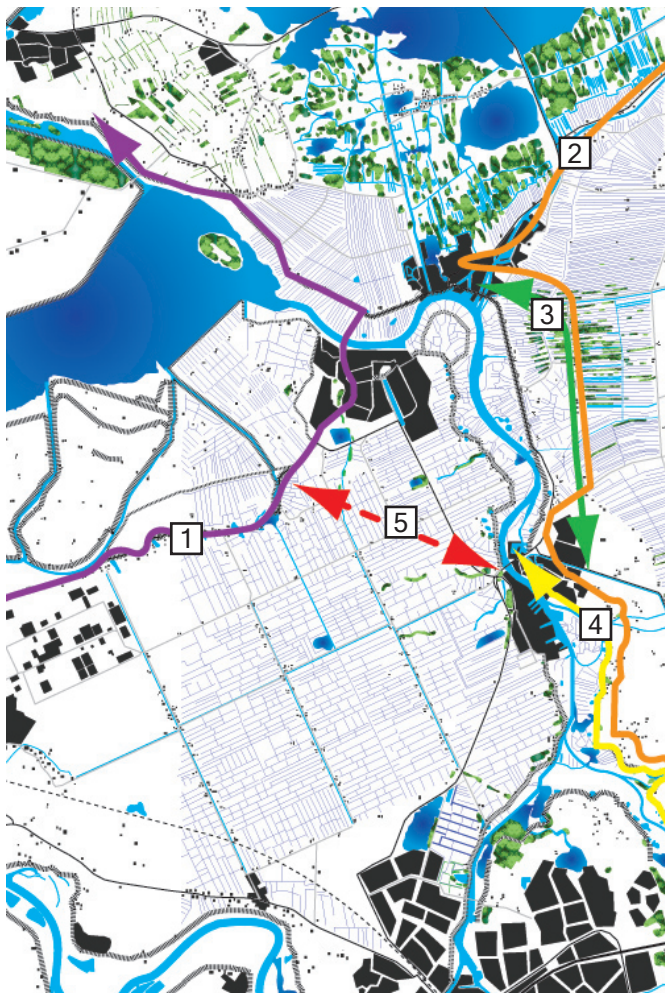
Functionele relaties tussen de twee oevers

Recreatieve netwerken versterken

Door het gebied lopen verschillende lange afstandsroutes zowel voor fietsers als wandelaars. De lange afstandsroutes lopen vooral over de Kamperzeedijk, dijken langs het Zwarte Water en de Wieden. De langeafstandsroutes voor wandelaars zijn: Het Hanzestedenpad, Monniksspoor en Zuiderzeepad. De lange afstandsroutes voor de fietsers zijn de Rietlandroute, Zuiderzeeroute en NAP. Route. Sommige routes overlappen elkaar maar er zitten ook gaten in het netwerk. Zo is er geen verbinding tussen de routes over de Kamperzeedijk en de routes langs het Zwarte Water, deze link moet nog ontwikkeld worden.

Verder moet het lokale netwerk uitgebreid worden en beter connecties maken met de verschillende natuurgebieden in de omgeving.

1)	Zuiderzeepad (fietsers en wandelaars)
Rietlandroute (fietsers)
2)	NAP route (fietsers)
3)	Monniksspoor (wandelaars)
4)	Hanzestedenroute (wandelaars)
5)	Te realiseren verbinding (fietsers en wandelaars)

Lange afstandsroutes door het plangebied

Visie

Het Zwarte Water en zijn omgeving is een gevarieerd gebied. De contrasten in het gebied zijn groot en goed zichtbaar. Het verschil tussen binnendijs, buitendijs en direct aan de dijk zorgen voor een gevarieerd beeld langs het Zwarte Water. Het besloten gebied langs de dijk is in groot contrast met de open Mastenbroek polder. In de Mastenbroek polder zorgen de erven van de boerderijen voor kleine eenheden die de openheid doorbreken. De stedelijke randen liggen als een harde grens in het landschap. Deze contrasten maken het gebied gevarieerd en aantrekkelijk en onderscheiden de verschillende identiteiten van elkaar.

Deze contrasten moeten zichtbaar zijn en versterkt worden. Ik vind het belangrijk dat de oplossingen voor de problemen passen in de huidige karakteristieken van het landschap.

De verschillende gebieden bestaan uit: het slagenlandschap in het oosten en ten noorden van Genemuiden., het kraggenlandschap in het noorden, het polderlandschap in het westen en het rivierdallandschap langs het zwarte water dat de andere gebieden verbindt. De karakters van deze gebieden zijn verschillend net als de ontstaansgeschiedenis die nog goed zichtbaar is in het landschap.

Er zijn verschillende ontwikkelingen in het gebied die geen rekening houden met deze structuren, de kernen langs het Zwarte Water en Zwolle in het zuiden breiden verder uit het plangebied in. Van inpassing in het landschap is op dit moment weinig sprake. Nieuwe woonwijken zijn naar binnen gericht en hebben geen enkele relatie met het landschap. Ook de bedrijventerreinen bij Hasselt en Genemuiden duiken plotseling op in het landschap en is ook hier geen sprake van enige relatie met het landschap.

Op het gebied van Recreatie en toerisme zijn er een hoop mogelijkheden die op dit moment niet

benut worden. De hoofdroutes lopen allemaal op de dijken langs het Zwarte Water en over de Kamperzeedijk. Deze routes zijn vanwege hun hoge ligging op de dijk aantrekkelijk en in trek bij de recreant. Dat wil niet zeggen dat er in de rest van het gebied niets te zien is. Er zijn veel plaatsen een stukje van de dijk af de moeite waard om te bekijken. Het netwerk moet uitgebreid worden zodat ook die gebieden bereikbaar worden. Dat nieuwe netwerk moet ook de gaten in het recreatieve netwerk dichten.

De recreatieve voorzieningen zijn vooral aanwezig in Zwartsluis en in het historische centrum van Hasselt en Zwolle. Tegen Stadshagen ligt een zandwinplas die goede mogelijkheden biedt om daar meer voorzieningen te ontwikkelen.

Op het lokale niveau moet er ook wat voor de recreant gedaan worden.

Bewoners uit Hasselt, Genemuiden en de wijk Stadshagen hebben weinig keuze als ze een korte wandeling in de buurt willen maken. Er komen nieuwe uitloopgebieden die geschikt zijn voor het maken van korte wandelingen.

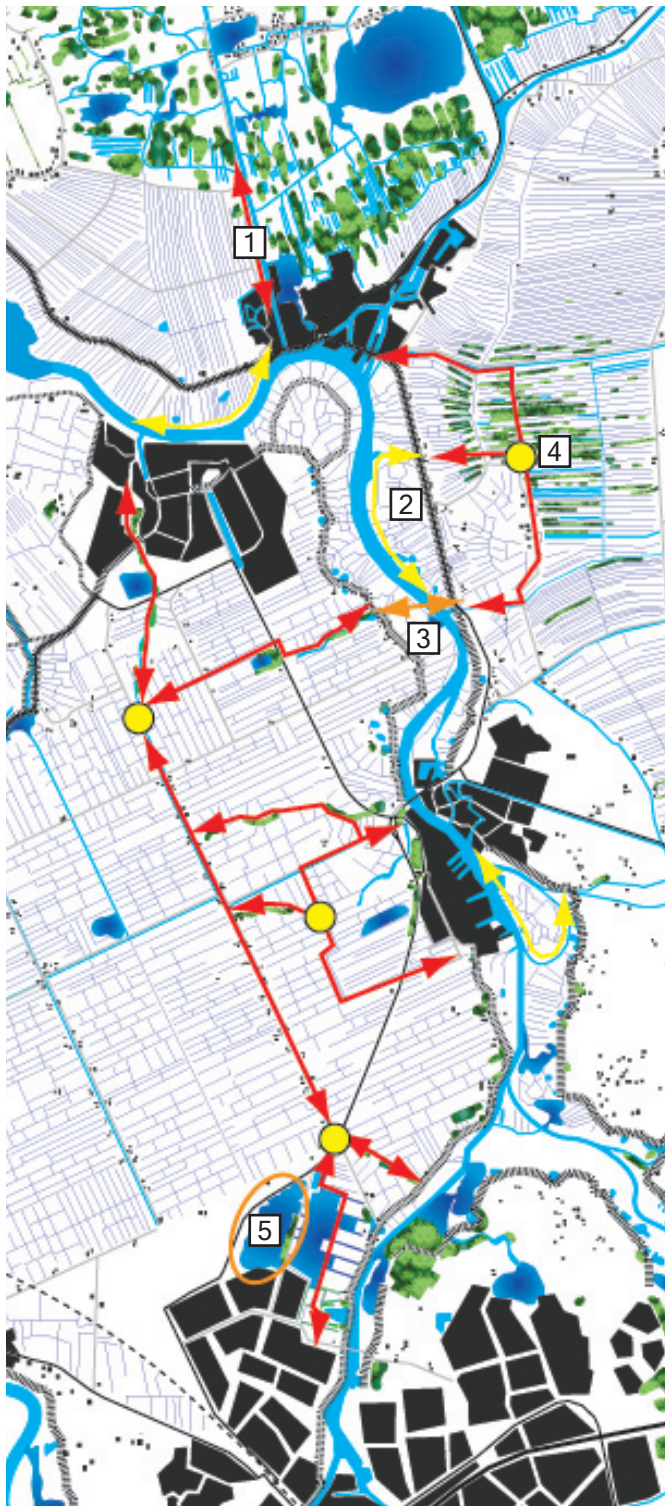
In het gebied liggen ook verschillende claims op het gebied van natuur en landbouw.

De natuurwaardes en landbouw moeten verduurzaamd en geoptimaliseerd worden. Met de komst van een nieuwe zandwinplas gaat er een stuk landbouwgrond verloren. De boeren bedrijven die geen agrarische functie meer hebben moeten een andere functie krijgen. Vanwege een tekort aan recreatieve voorzieningen kan er op dat gebied gedacht worden aan pensions, mini campings en bed and breakfasts. Een nieuwe zandwinplas biedt op andere gebieden weer nieuwe mogelijkheden. De zandwinning kan nadat het zand gewonnen is een recreatieve of natuur functie krijgen. Combinaties zijn wenselijk.

Samengevat zijn mogelijke ontwikkelingen in het plangebied:

- Recreatieve routes, toegangen, voorzieningen
- Stedelijke uitbreidingen
- Natuurontwikkeling
- Zoeklocaties landelijk wonen
- Zandwinning
- Agrarische functies inclusief nevenfuncties

Het belangrijkste van deze ontwikkelingen is dat ze in het landschap worden ingepast en het karakter van het landschap versterken. De verschillende ontwikkelingen moeten zoveel mogelijk integraal worden meegenomen in het ontwerp.

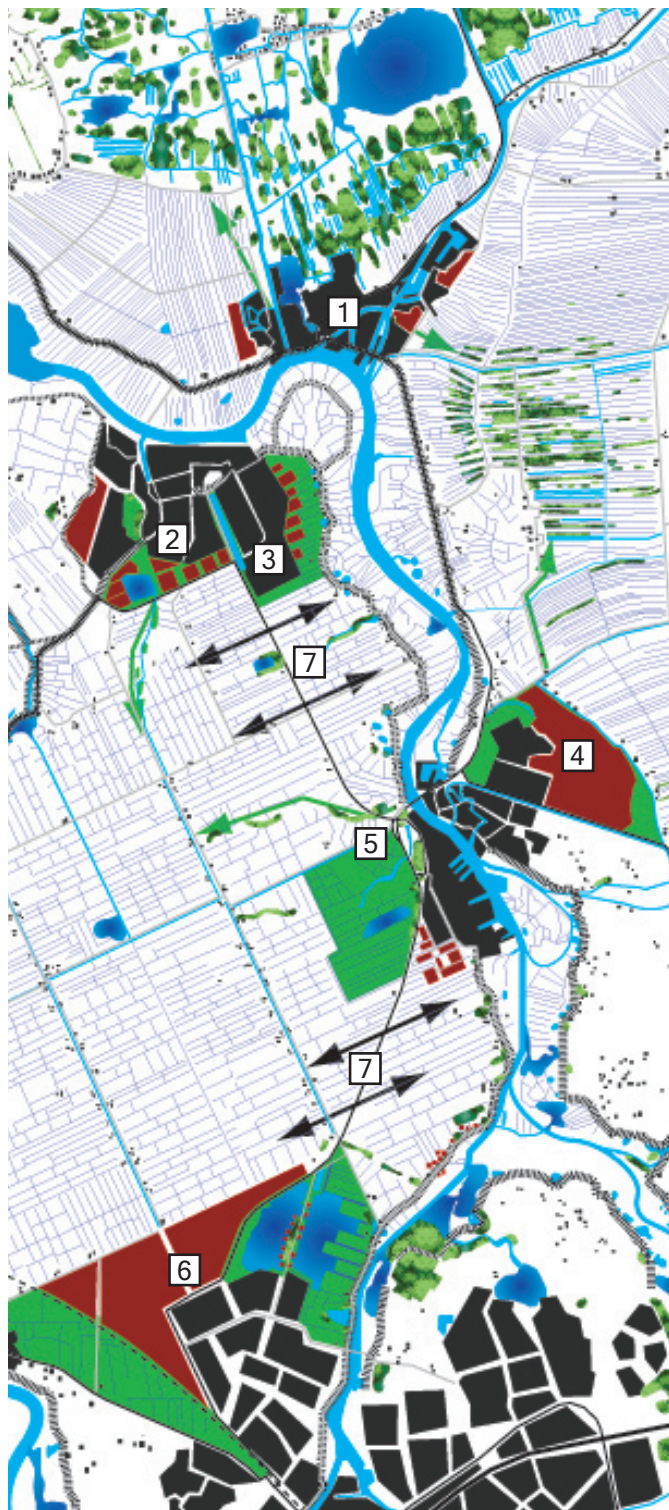
Visie op recreatie

Visie op het gebied van recreatie en routes

- 1) Nieuwe routes die op het bestaande netwerk aansluiten. Deze routes maken het netwerk groter en gevarieerder. De routes volgen bestaande wegen, sloten of krekens. Door dit nieuwe netwerk krijg je meerdere landschapstypen en aspecten van het Zwarte Waterland te zien.
- 2) Op sommige plekken wordt het mogelijk om over de zomerdijken langs het Zwarte Water te lopen. Deze routes komen dicht bij het Zwarte Water en de andere oever hetgeen de beleving ervan vergroot.
- 3) De nieuwe seizoensgebonden veerpont komt hier om de netwerken van de oost en west oever met elkaar te verbinden. De toegankelijkheid van de Olde Maten vanaf de west oever en andersom wordt hierdoor vergroot.
- 4) Deze knooppunten in het netwerken vragen extra aandacht omdat ze op plaatsen liggen waar routes en landschapstypen samenkomen.
- 5) De Milligerplas wordt ontwikkeld ten behoeve van de waterrecreatie.

Meerdere mogelijkheden om ergens te komen

Visie op verstedelijking, uitloopgebieden en bufferzones

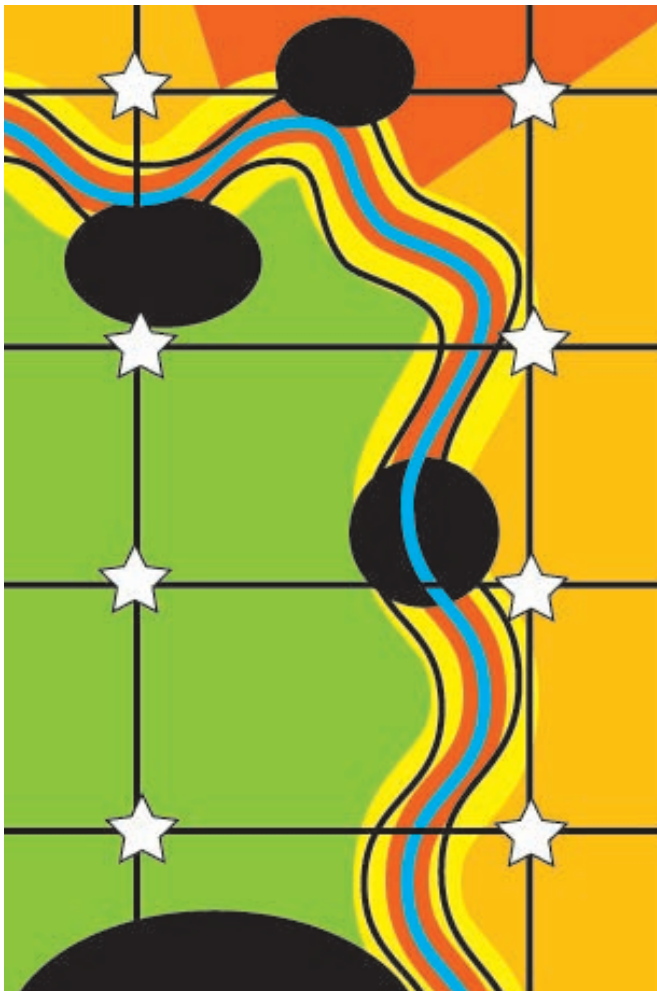
Stadsbroek met op de achtergrond Stadshagen

Visie op het gebied van verstedelijking, uitloopgebieden en bufferzones

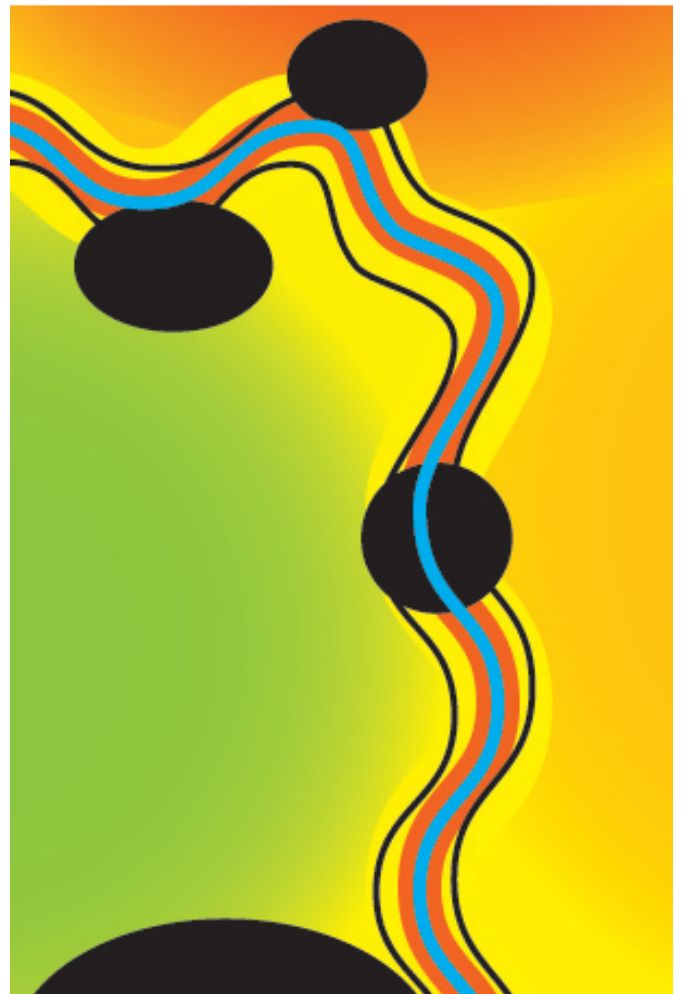
- 1) Zwartsluis heeft vanwege zijn ligging aan de Wieden geen uitloopgebied nodig. Ook de Olde Maten liggen dichtbij en kunnen als uitloopgebied functioneren.
- 2) Genemuiden heeft dicht langs het centrum een groene zone liggen die nog in contact staat met de polder. Deze groene zone kan ontwikkeld worden als uitloopgebied richting de polder. Daar kan de aanwezige kreek aanleiding geven om verder de polder in te gaan.
- 3) Aan de oostkant zijn nieuwe bedrijven gepland. deze bedrijven mogen niet tegen de dijk aan komen te liggen. De bedrijven staan bijna vrij in de polder en volgen de kavelstructuur. Door hier een uitloopgebied te creëren ontstaat er een buffer tussen de bedrijven en de polder.
- 4) De bewoners van de geplande wijk ten oosten van Hasselt krijgen recreatie mogelijkheden in de Nadorsterlanden aan de noordzijde en langs de Wijk aan de oostzijde. Ook hier zijn de Olde Maten niet ver weg en kunnen ook gebruikt worden als uitloopgebied.
- 5) Aan de westzijde van Hasselt ligt het natuurreservaat Jutjesriet. Dit gebied is vanwege de rust niet toegankelijk maar moet beleefbaarder voor de recreanten worden. Ook hier kan de kreek gebruikt worden om verder de polder in te gaan. In het zuiden zijn nieuwe bedrijven gepland die net als bij Genemuiden de kavelstructuur volgen en los in het landschap staan.
- 6) Voor de toekomstige wijk Stadshagen zijn twee uitloopgebieden aangewezen. Stadsbroek in het oosten en in het westen een groot stuk. In Stadsbroek wordt het uitloopgebied gecombineerd met een zandwinplas, landelijk wonen, natuur en recreatie. Dit uitloopgebied waarborgt de groene vinger en voorkomt dat er eventueel nog een Stadshagen III in dit gebied ontwikkeld wordt.
- 7) Tussen de verschillende kernen is het open houden van de polder erg belangrijk. De polder loopt door tot aan de dijk waardoor de polder beleefbaar blijft. Door die polder delen open te houden wordt het contrast tussen de dichte kernen, besloten dijk en open polder versterkt.

Concept

Op dit moment lopen de verschillende landschapstypen in elkaar over en zijn de karakteristieken niet optimaal zichtbaar. Door de contrasten tussen de verschillende landschapstypen te vergroten worden de verschillende landschappen beter herkenbaar. Plaatselijk dreigen de karakteristieken helemaal te verdwijnen door bijvoorbeeld bebouwing of grootschalige landbouw. Door met bepaalde ingrepen de karakteristieken te versterken en zo nodig te beschermen worden de kwaliteiten gewaarborgd voor de toekomst.

Nieuwe situatie

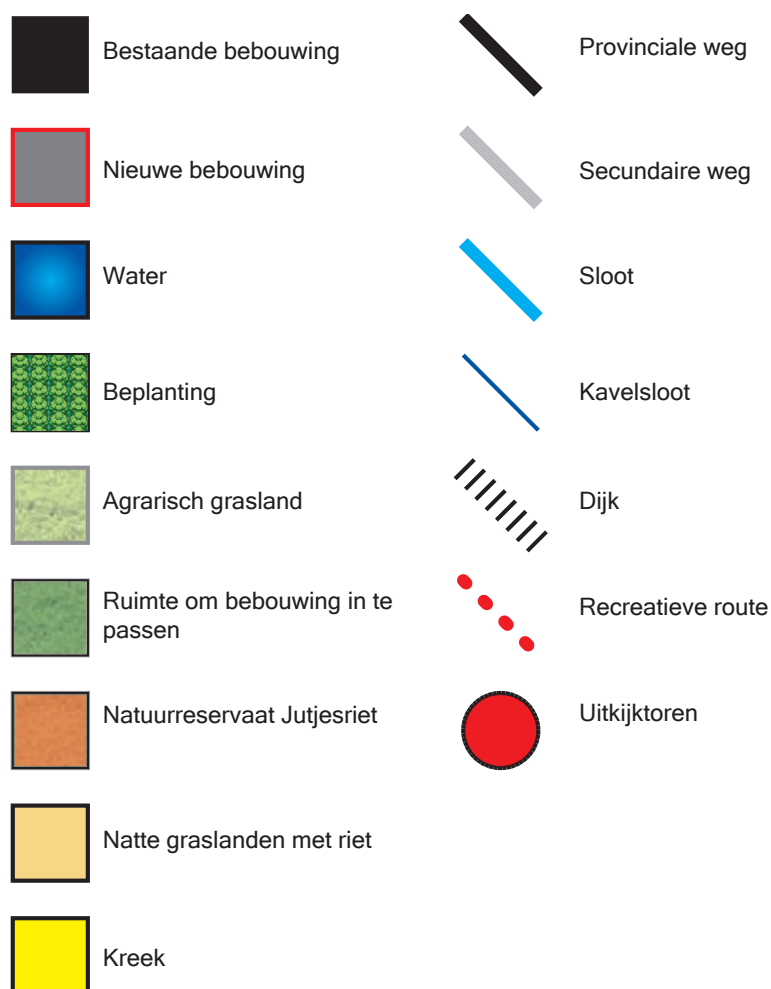

Huidige situatie

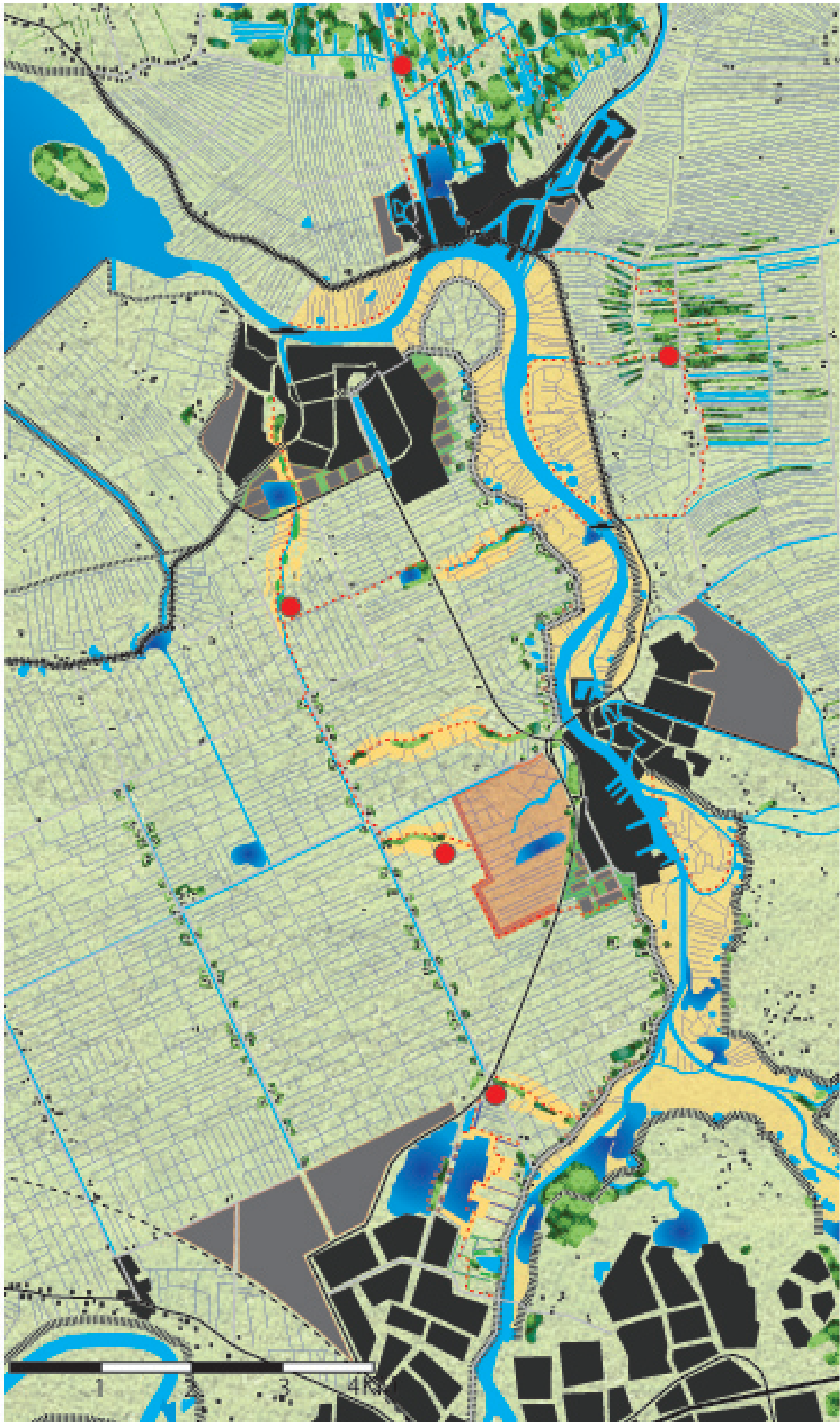
De kwaliteiten die in het gebied in de vorm van deze verschillende landschappen aanwezig zijn moeten ook beleefbaar en toegankelijker worden. De recreatieve routes volgen de dijk en wijken daar niet vanaf. Door het netwerk uit te breiden en een speciaal punt van de dijk af te creëren worden de recreanten door een gevarieerd landschap geleid. Ze zien meer van het landschap dan alleen de dijk.

Masterplan

Het masterplan is gericht op twee verschillende dingen. De ingrepen zijn ten eerste gericht op het beschermen en versterken van de karakteristieken in het plangebied. Ten tweede zijn de ingrepen gericht op de beleving en toegankelijkheid van het plangebied. De ingrepen moeten er voor zorgen dat het gebied de komende jaren zijn schoonheid en waarde aan recreanten en bewoners kan tonen.

Legenda masterplan Zwarte Water

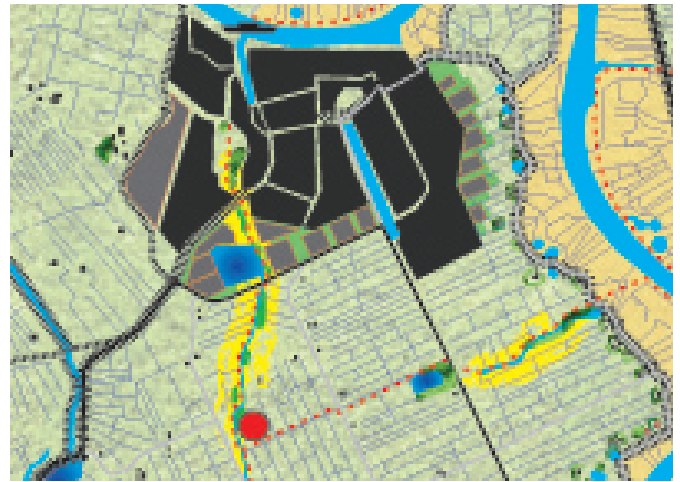

Masterplan Zwarte water

De stadsranden van Genemuiden.

Aan de oostkant wil het bedrijventerrein De Zevenhond uitbreiden richting de dijk bij Cellemuiden. Wanneer het nieuwe bedrijventerrein tegen de dijk aan komt te liggen gaat het kleinschalige karakter de dijk verloren. Het stuk polder tussen het huidige bedrijventerrein en de dijk is 200-500 meter breed. Een deel hiervan kan gebruikt worden om bedrijven te bouwen die de polderstructuur volgen en ruimte krijgen om ingepast te worden. De overige ruimte tussen de nieuwe bedrijven en de dijk moeten een uitloopgebied gaan vormen voor Genemuiden.

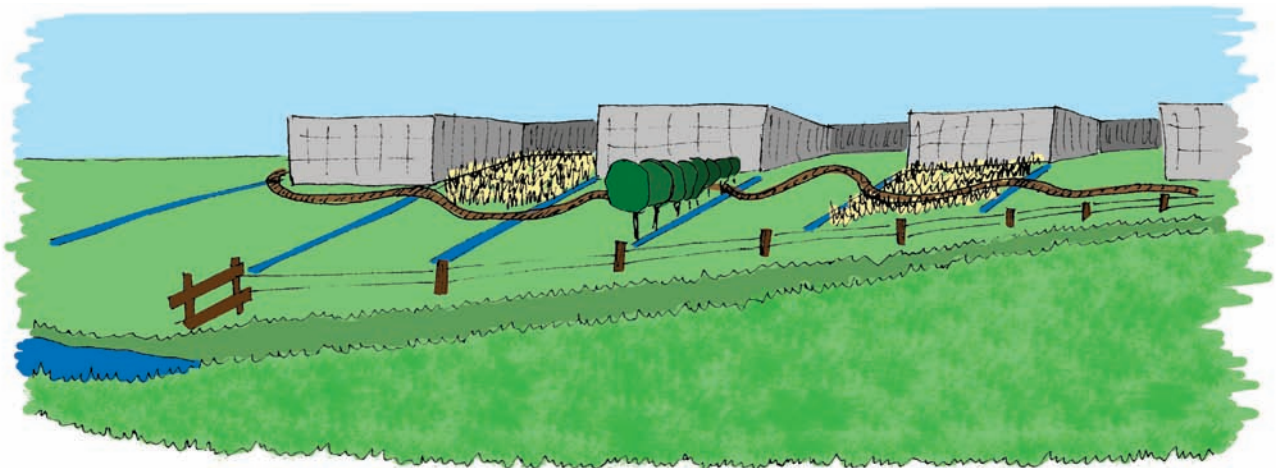
Aan de zuidzijde van Genemuiden worden nieuwe woningen gebouwd. Deze bebouwing is naar de polder toe gericht en door middel van kleine groene vingers met de polder verbonden. De Nieuwe Wetering (oude kreek) die vlak voor Genemuiden in een zandwinplas uitkomt, moet in de vorm van een groene vinger doorgetrokken worden tot aan het centrum van Genemuiden.

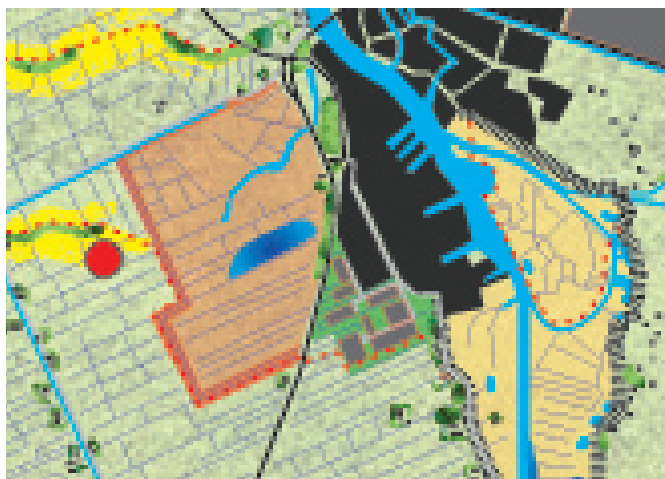
Genemuiden

Bedrijventerrein De Zevenhond

Het nieuwe bedrijventerrein bij Genemuiden is naar het landschap toe gericht en past in de polder structuur

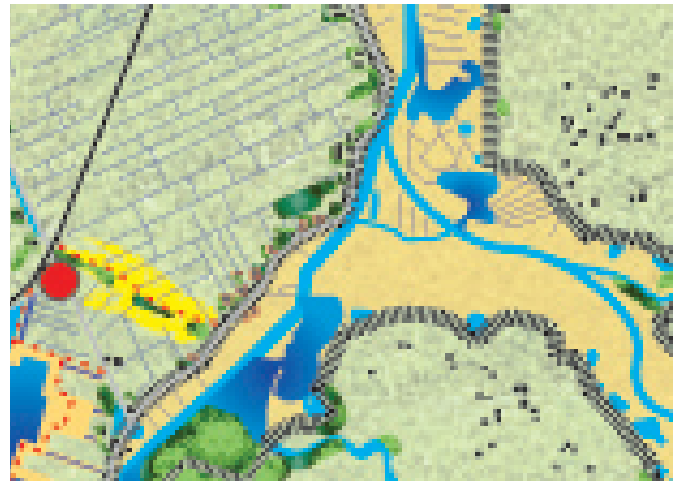
Bedrijventerrein bij Hasselt

Bedrijventerrein van Hasselt

Het bedrijventerrein ten westen van Hasselt wil verder langs de dijk de polder in uitbreiden. Het bestaande bedrijventerrein langs het Zwarte Water heeft hier de dijk al verdrongen en onherkenbaar gemaakt. Hier ligt de opgave om niet nog meer van het dijk karakter te verliezen. Tegelijkertijd is het ook niet de bedoeling dat de bedrijven ver de polder in gaan. Het bedrijventerrein krijgt een beperkte ruimte waarbinnen het zich kan ontwikkelen. De bedrijven volgen ook hier de kavelstructuur en worden in de polder ingepast.

Landelijk wonen aan de dijk

De dijk ten zuiden van Hasselt is minder karakteristiek dan de dijk ten noorden van Hasselt. Grote stukken van de dijk zijn zonder bebouwing of beplanting waardoor het kleinschalige karakter verloren gaat. Door plaatselijk nieuwe, kenmerkende bebouwing te realiseren wordt het karakter langs de dijk sterker. Deze woningen worden gebouwd in het kader van het landelijk wonen wat op dit moment erg in trek is. De erven van de huizen worden beplant wat de kleinschaligheid nog verder vergroot.

Nieuwe woningen aan de Hasselterdijk

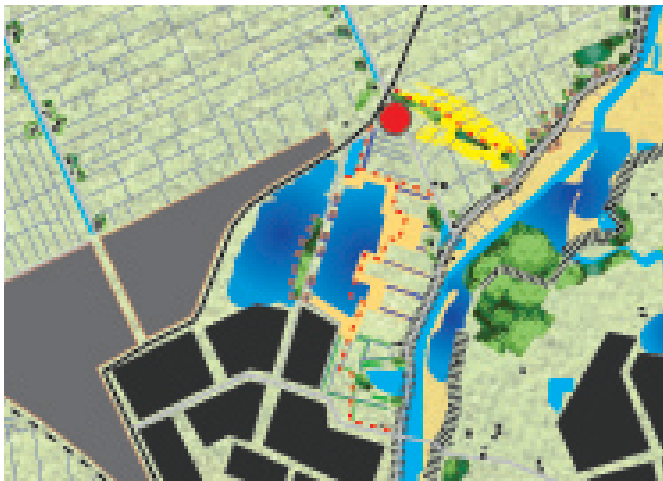
Nieuwe bebouwing aan de Mastenbroekerdijk

Nieuwe bebouwing aan de Hasselterdijk

De zandwinplas en Stadsbroek

Ook Stadsbroek is een gebied dat in de knel komt door oprukkende bebouwing. Stadsbroek wordt door de wijk Stadshagen ingebouwd. Stadshagen I is gerealiseerd en de werkzaamheden voor Stadshagen II zijn begonnen. Op dit moment maakt Stadsbroek nog deel uit van de polder. Met de komst van Stadshagen II gaat die relatie verloren. Het kleine stukje wat dan overblijft, zal hoogst waarschijnlijk ten prooi vallen aan Stadshagen III. Om te voorkomen dat Stadsbroek bebouwd gaat worden krijgt het een duidelijke functie. Stadsbroek wordt een uitloopgebied waar de bewoners van Stadshagen hun dagelijkse wandeling kunnen maken maar waar ook recreatie en natuurontwikkeling plaats vindt. De zandwinplas zorgt in eerste instantie voor een financiële drager voor Stadsbroek. Nadat het zand gewonnen is krijgt de zandwinplas een andere functie die bijdraagt aan het behoud van stadsbroek.

Stadsbroek

Zicht vanuit Stadshagen op Stadsbroek

De recreatieve routes

De nieuwe routes die door het plangebied moeten bijdragen aan de beleving van de verschillende landschapstypen. De dijk zal de hoofdroute in het gebied blijven en vormt de kapstok om andere routes aan op te hangen. Kleine uitstapjes van de dijk af bieden de recreant een breder en gevarieerd beeld van het landschap.

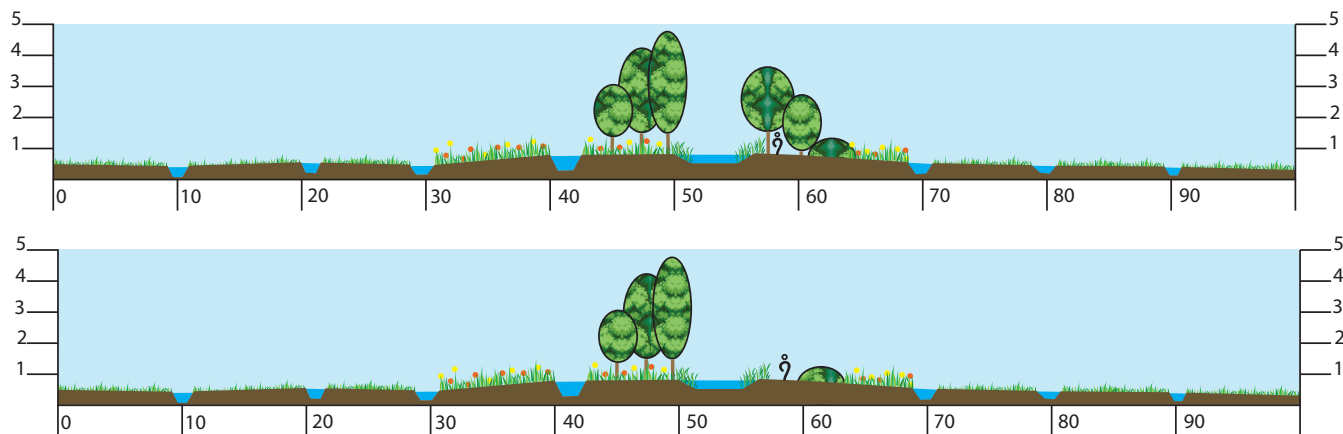
Recreatie op de dijk

De krekens

In de polder liggen oude krekens die gebruikt kunnen worden om het recreatieve netwerk in de polder uit te breiden. De krekens horen van oudsher bij het rivierdallandschap en vormt een mooi contrast met de polder. De krekens zijn beschermd, grillig en natuurlijk. De polder is rechtlijnig en open. De kreek met zijn beschutting is een mooie aanleiding om van de dijk af te gaan en het landschap verder te verkennen. De krekens moeten aangepast worden zodat er een mooie route ontstaat. Een groter deel wordt bij de kreek betrokken en krijgt een natuurlijke uitstraling.

Oude kreek ten noorden van Stadsbroek

Doorsnede van een kreek. Open en besloten delen wisselen elkaar af.

Zomerdijken

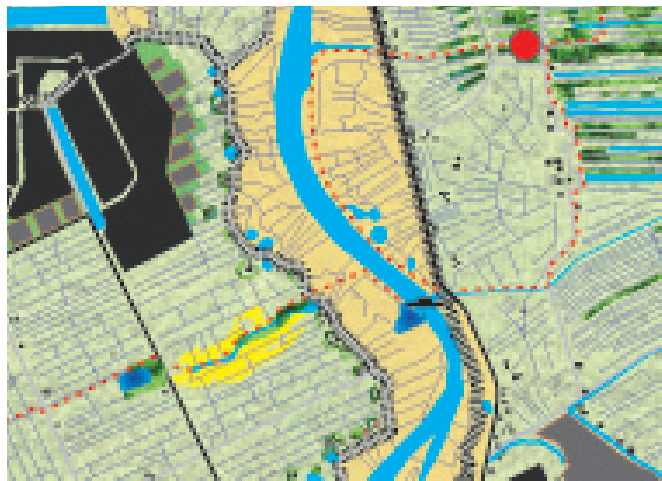
In het buitendijkse gebied worden de aanwezige zomerdijken geschikt gemaakt voor recreatie. Deze paden zullen met hoog water niet toegankelijk zijn. In de droge seizoenen bieden deze routes de mogelijkheid om dicht bij het Zwarte Water te komen. Op de brede plaatsen in de uiterwaarden wordt de rivier en de overzijde ervan weer beleefbaar.

Kades de uiterwaarden in kunnen recreatief ingericht worden.

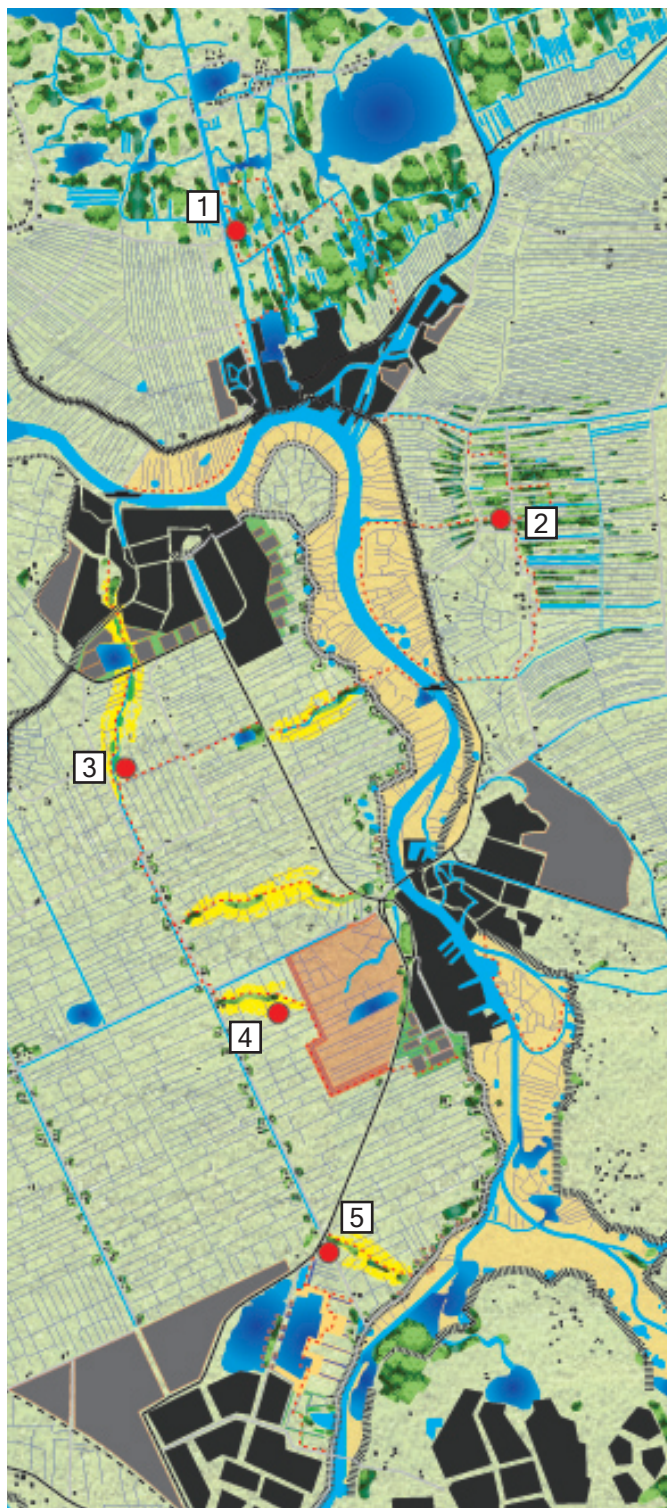
Het pontje over het Zwarte Water

Tussen Hasselt en Zwartsluis komt een seizoensgebonden pontje voor fietsers en voetgangers. De pont vaart tussen Roebolligehoek en Kloosterzijl van april tot oktober. Met deze pont worden de routes aan de westzijde van het Zwarte Water verbonden met die van de oost oever. Het pontje brengt een betere verbinding met de Olde Maten tot stand. De pont sluit aan op mooie routes over de dijk, door de uiterwaarden, de polder en de Olde Maten en is daardoor erg aantrekkelijk.

De uitkijktorens

De dijk is vanwege zijn hoogte een mooie route om over het gebied uit te kijken. De dijk geeft een overzicht van alles eromheen. Deze route is zo aantrekkelijk dat recreanten er niet snel van af zullen wijken. Er moet verder landinwaarts iets bijzonders gebeuren wat meer of evenveel kwaliteiten biedt als de dijk.

Locaties van de verschillende uitkijktorens

Niet alleen een uitkijktoren maar ook een landmark en een baken

Locaties

Op minder dan drie kilometer van de dijk af komen uitkijktorens. Deze torens staan niet zomaar op de gekozen locaties. De torens staan op plekken waar verschillende routes en landschappen samenkomen. De torens liggen in de beschutting van beplanting zodat ze niet helemaal los in het landschap staan. De torens zijn wel hoger dan de omliggende beplanting zodat je een groot deel van het gebied kan overzien.

- 1) Uitzicht over de Wieden, Schutsloterwilde, Zwartsuis en het slagenlandschap van de Barsbeker-Binnenpolder
- 2) Uitzicht over de Olde Maten, het slagenlandschap van Staphorst, de zandgronden richting Hasselt, de uiterwaarden en het Zwarte Water
- 3) Uitzicht over Genemuiden, de kreek, polder Mastenbroek, de Nieuwe Wetering met zijn lintbebouwing, polder de Pieper en de Zuiderzee polder
- 4) Uitzicht over de kreek, natuurreserveaat Jutjesriet en polder Mastenbroek.
- 5) Uitzicht over de Nieuwe Wetering, polder Mastenbroek, de kreek, de uiterwaarden, het Zwarte Water, het uitloopgebied Stadsbroek, de Milligerplas en Stadshagen.

Niet alleen een uitkijktoren maar ook een landmark en een baken

Uitzicht

De torens hebben twee verschillende doelen. Het eerste doel is zoals eerder beschreven de recreant een reden geven om van de dijk af te wijken. Het tweede doel is natuurlijk het uitzicht. De torens staan op strategische plaatsen in het landschap. Vanuit een toren kun je twee en mogelijk meerder landschapstypen vanuit een ander standpunt bekijken. Vanuit de lucht zie je andere dingen dan vanaf de grond. Vanuit een toren wordt het zicht minder belemmerd dan vanaf het maaiveld. De hoge positie is aantrekkelijk vanwege het overzicht dat je hebt. Ook bied het uitzichten die je nog niet kent of die anders zijn dan andere. Het natuurreservaat Jutjesriet is vanwege de weidevogels niet toegankelijk. De uitkijktoren bied je toch een uitzicht op dit natuurgebied.

Door in de torens uitleg te geven in tekst en beeld snappen mensen ook wat ze zien. Het landschap krijgt daardoor meer betekenis.

Financiering

Financiële dragers voor de torens zijn noodzakelijk voor het onderhoud en behoud van de torens. De uitkijktorens zijn vrij toegankelijk en leveren geen geld op. De torens zijn niet rendabel wat een zwak punt is. De uitkijktorens zouden samen met andere functies ontwikkeld worden. Ze kunnen gecombineerd worden met het ontwikkelen van horeca, nieuwe landgoederen of landelijk wonen.

Stadsbroek

In het zuiden van het plangebied tussen Stadshagen en het Zwarte Water ligt het gebied Stadsbroek. Stadsbroek maakt op dit moment zowel functioneel als visueel deel uit van de polder Mastenbroek. Dit beeld gaat binnenkort veranderen. Met de bouw van Stadshagen II zal het beeld veranderen en de relatie met de polder verloren gaan. Het zuidelijke deel van Stadsbroek, het gebied rond de Stadskolk zal volgens de huidige bestemmingsplannen een groen gebied voor de wijk worden. Wat er met de rest van Stadsbroek gebeurt staat nog niet vast. Een gebied klein en afgesloten van het geheel zal snel

volgebouwd worden waardoor Zwolle een groene vinger minder zal hebben.

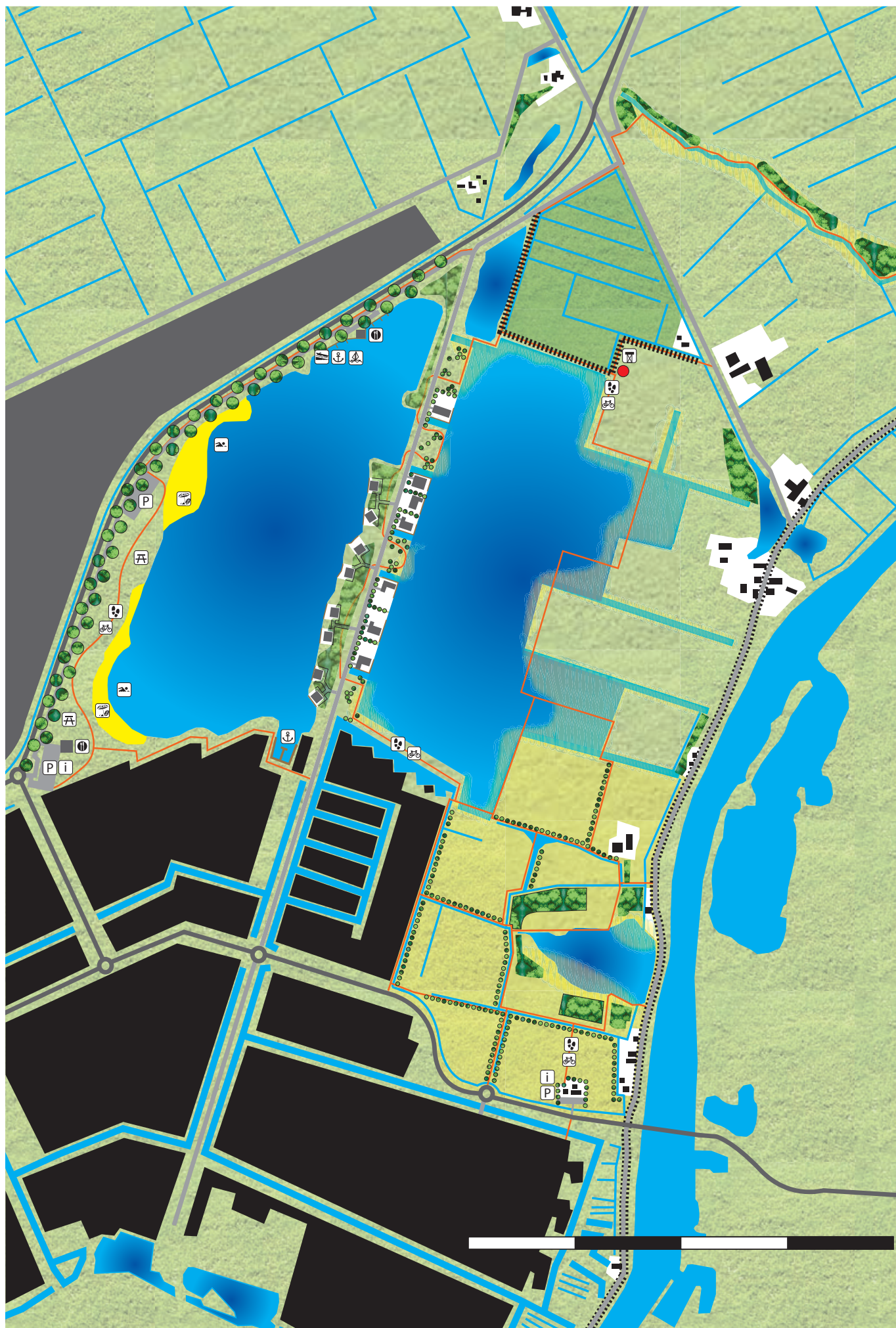
Om dit te voorkomen en de groene vinger in stand te kunnen houden zal Stadsbroek als een geheel behandeld moeten worden.

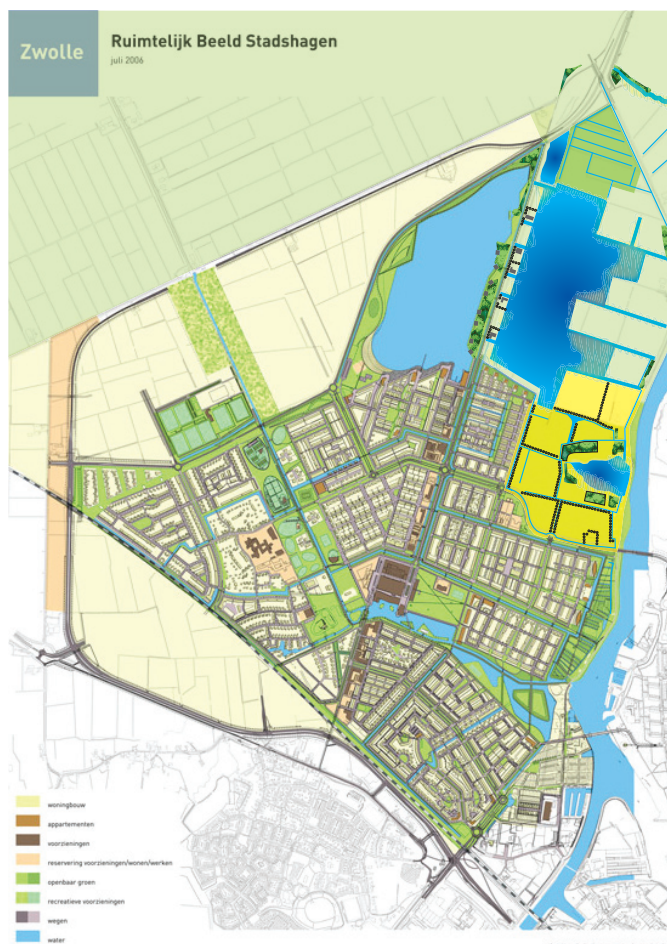
Locatie Stadsbroek

	Bestaande bebouwing		Parkeren
	Nieuwe bebouwing		Informatie
	Beplanting		Wandelpad
	Agrarisch grasland		Fietspad
	Blauwgrasland		Zwemplek
	Bloemrijk grasland		Uitkijkpunt
	Riet		Picknickplaats
	Water		Horeca
	Strand		Aanlegplaats
	Kavel		Inlaat plaats
	Dijk		Zeilschool
	Provinciale weg		Ligstrand
	Secundaire weg		
	Recreatieve route		
	Sloot		
	Wilgen		

Legenda deeltuitwerking

Deeluitwerking Stadsbroek

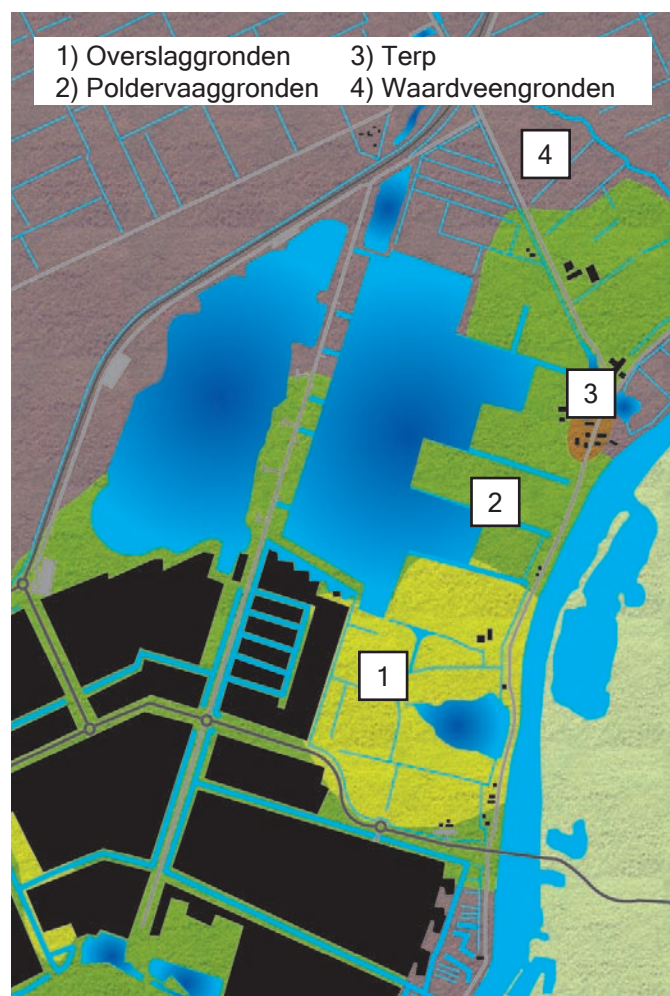

Ontwikkelingen in Stadshagen

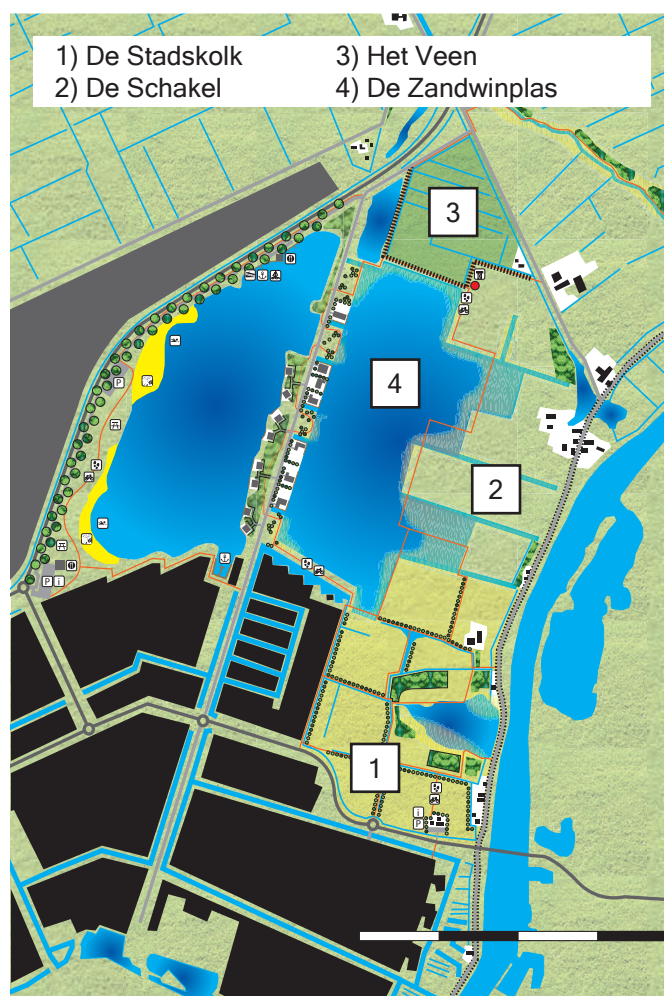
In de komende jaren worden er in totaal 12.500 nieuwe woningen in Stadshagen gebouwd. Duurzaamheid en identiteit staan centraal bij de ontwikkeling van de nieuwe wijken in Stadshagen. Op de plattegrond van Stadshagen valt op hoeveel groene ruimtes er zijn. Tussen de verschillende wijken liggen brede groenstroken die samen een groen netwerk vormen. In die groene zones zijn parken, sportfaciliteiten, infrastructuur en natuur opgenomen. Stadsbroek ligt naast Stadshagen en kan een mooie aanvulling vormen op de huidige groenstructuur. Samen met de Milligerplas vormt Stadsbroek een groot uitloopgebied van Stadshagen en Zwolle.

Het ontwerp voor Stadsbroek is gebaseerd op de drie verschillende grondsoorten in het gebied. De natuurlijke ondergrond zorgt voor drie kenmerkende gebieden en geeft een gevarieerd beeld van Stadsbroek. De nieuwe zandwinning die ook in Stadsbroek wordt gegraven zorgt voor een vierde kenmerkend deelgebied. Ik zal de verschillende deelgebieden uitleggen en verbeelden.

Stadsbroek in een grotere context

Bodemsoorten in Stadsbroek

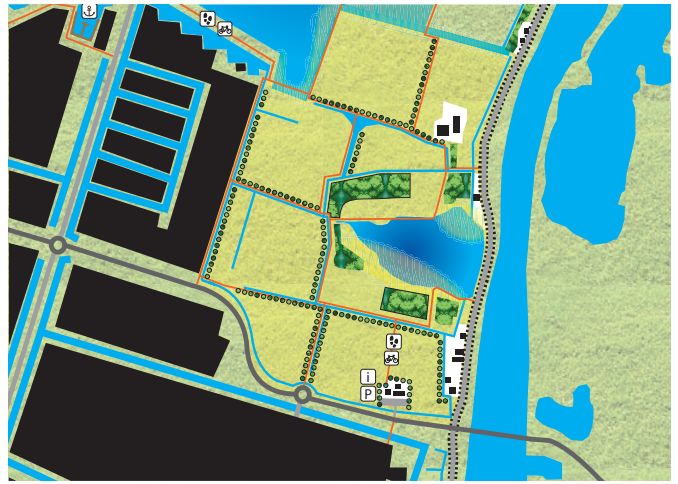

Verskillende deelgebieden binnen Stadsbroek

De Stadskolk

Ondergrond

In het zuiden van Stadsbroek ligt de Stadskolk. Bij een dijkdoorbraak is er door de sterke stroom een gat achter de dijk ontstaan. Het zand dat uit de kolk komt is samen met rivierklei en veen uit de ondergrond neergeslagen rondom de kolk. De overslaggrond rondom de kolk is vooral zandig van aard.

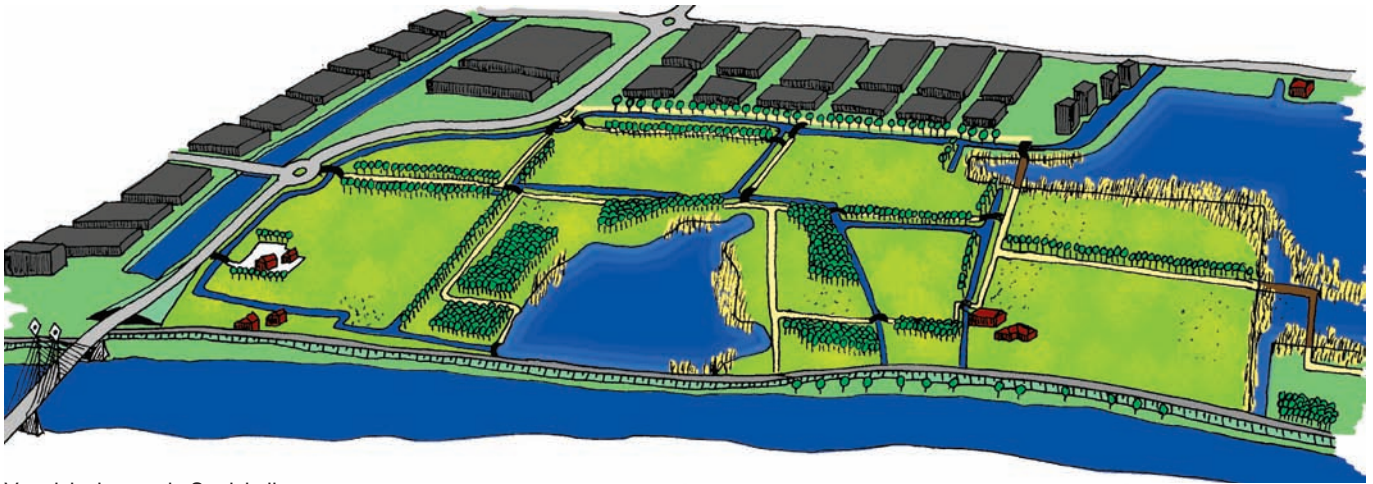
Ligging van de Stadskolk

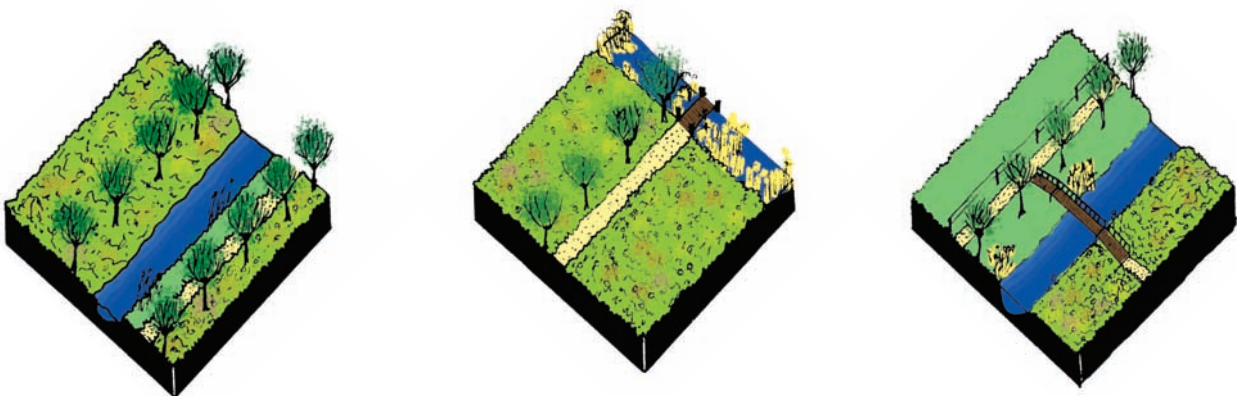
Bloemrijke graslanden bij de Stadskolk

Visie

Het zuidelijke deel van Stadsbroek moet een aantrekkelijk en toegankelijk gebied worden. Het is de toegangspoort tot de rest van het gebied. De Stadskolk wordt een besloten gebied met verschillende routes die aanleiding geven tot korte rondjes voor wandelaars en fietsers. De beplanting in het gebied is gebaseerd op de zandige ondergrond en bestaat uit bloemrijke en kruidenrijke graslanden, Knotwilgen begeleiden de wandelpaden en sloten.

Vogelvlucht van de Stadskolk

Verschillende axonometriën van situaties in de Stadskolk

Bloemrijke graslanden bij de Stadskolk

De Schakel

Ondergrond

Het gebied tegen de dijk aan bestaat uit een laag rivierklei over veen. Dit gebied is nu agrarisch gebied met vee.

Visie

Dit gedeelte moet de schakel met de polder vormen. Het gebied volgt de dijk en sluit aan op de polder aan de noordkant van Stadsbroek. Belangrijk is dat dit gebied ook in gebruik blijft door agrariërs. Het gebied langs de dijk en aan de noordkant zijn groot genoeg voor twee boeren bedrijven. De boerderijen die hun functie niet meer kunnen uitoefenen, kunnen ondersteund door bepaalde regelingen inspelen op het landelijke wonen.

De weilanden zijn niet toegankelijk. Aan de kopse kant, tegen de nieuwe zandwinning aan liggen de paden die de verschillende gebieden met elkaar verbinden. Enkele paden volgen de brede sloten en zorgen voor een verbinding met de dijk.

De agrarische graslanden zijn kenmerkend voor de Schakel

Natuurdoeltype

Bloemrijk grasland van het zand- en veengebied (3.38)

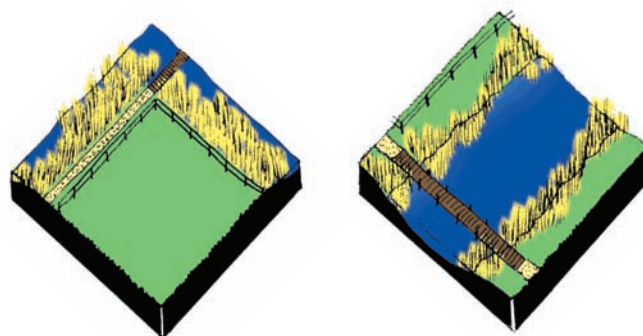
Het bloemrijke grasland bevat bijna ieder jaargetijde kleurige bloemen en kruiden die het gebied aantrekkelijk maken. Door het gebied ieder jaar één tot twee keer per jaar te maaien ontstaat er Glanshaverhooiland van het zand- en veengebied, een relatief hoge, bloemrijke begroeiing.

Ligging van de Schakel in het deelgebied

Brede sloten met riet zorgen voor coulissen in het gebied

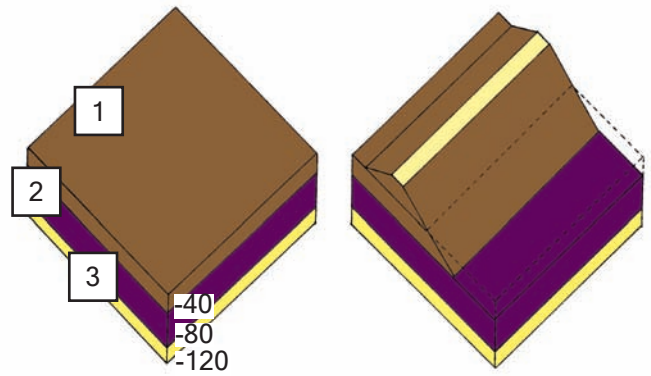

Verschillende axonometriën van situaties in de Schakel

Het veen

Ondergrond

Helemaal in het noordelijke liggen de veengronden dichter aan het oppervlak. De grond bestaat hier uit een minerale toplaag tussen de 15 en 40cm dik. Daaronder zit een laagje veen tussen de 40 en 100cm dik. Het pleistocene zand dat daar weer onder zit begint tussen de 40 en 120cm diep en ligt relatief dicht aan het oppervlak.

1) Minerale toplaag

2) Veengrond

3) Pleistoceen zand

De afgegraven grond wordt gebruikt om kades op te werpen

Visie

De openheid van dit gebied is erg belangrijk om bij de polder aan te sluiten. Tussen de polder en stadsbroek liggen verschillende elementen die de aansluiting op dit punt moeilijk maken. Boerderijen, de N331, de secundaire weg ernaast en beplanting scheiden stadsbroek van de polder. Doordat hier een aansluiting hier moeilijker te realiseren is heb ik ervoor gekozen om de schakel langs de dijk te leggen en de aansluiting met de polder noordelijker te maken.

Door het gebied open te houden is er nog wel een visuele relatie met de polder mogelijk en wordt het beeld niet verder verstoord.

Ligging van het Veen in het deelgebied

Natuurdoeltype

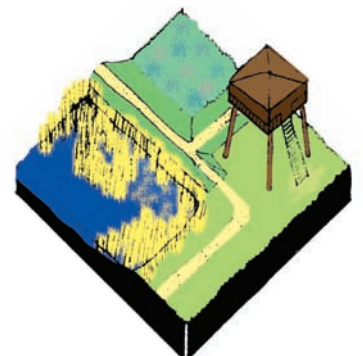
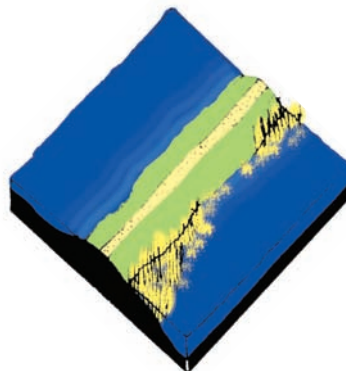
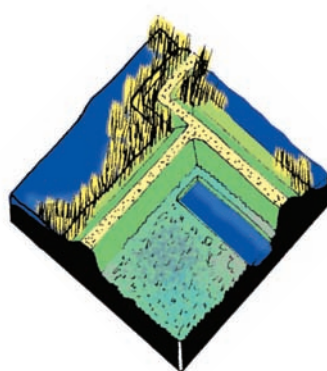
Nat schraalgrasland (3.29)

Om nat schraalgrasland te kunnen ontwikkelen moet de minerale bovenlaag afgegraven worden. Door de bovenlaag af te graven komt de veengrond bloot te liggen en komt het grondwaterpeil in de winter en lente dicht onder het maaiveld te liggen. In de zomer ligt het zomerpeil tussen de 80 en 120cm beneden maaiveld waardoor nat schraalgrasland kan ontstaan. Het grasland moet jaarlijks tussen augustus en oktober gemaaid worden. De vegetatie van het natte schraalgrasland blijft laag. Dit zorgt ervoor dat het gebied open blijft.

Blauwgrasland

De afgegraven bovengrond wordt gebruikt om kades op te werpen die de routes vormen door het natte gebied. Vanaf de kades heb je zicht over het grasland en aan de andere kant de zandwinning.

Verschillende axonometriën van situaties in het Veen

De zandwinplas

Ondergrond

In Stadsbroek ligt het pleistocene zand relatief dicht aan de oppervlakte. Het pleistocene zand begint tussen de 80 en 120cm onder het maaiveld. Het zand is van een goede kwaliteit en goed bruikbaar.

Visie

De nieuwe zandwinning komt aan de Werkerlaan te liggen. Aan de andere zijde van de Werkerlaan ligt al een zandwinplas, de Milligerplas. Om ervoor te zorgen dat beide zandwinplassen niet met elkaar gaan concurreren hebben ze verschillende functies en een andere verschijningsvorm. De Milligerplas wordt ontwikkeld tot een intensief recreatiegebied. Verscheidene waterrecreatie gebonden functies komen aan de westkant van de plas. Het wordt het recreatie gebied van Stadshagen. De randen van de Milligerplas sluiten aan op de groene zones vanuit Stadshagen en Stadsbroek. De nieuwe zandwinplas komt aan de oostzijde van de Werkerlaan. Nadat het zand is gewonnen is zal de plas een ecologische invulling krijgen. Ecologische oevers en verschillende ondiepe gedeeltes in de plas bieden mogelijkheden voor flora en fauna.

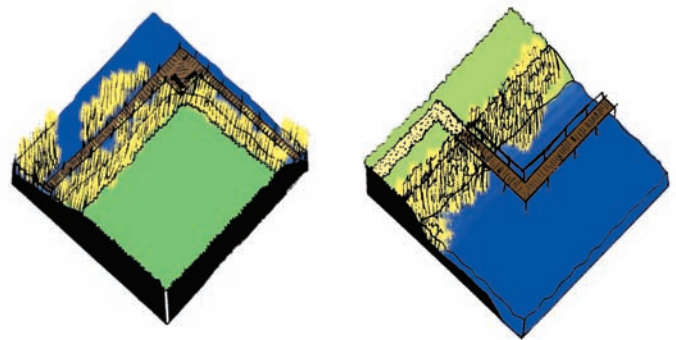
Ligging van de zandwinplas in het deelgebied

Recreatie aan de Milligerplas

Vogelvlucht van de ecologische zandwinplas

Verschillende axonometriën van situaties bij de zandwinplas

Natuurdoeltype

Gebufferd meer (3.18)

Moeras (3.24)

De diepte van de zandwinplas varieert van enkele centimeters tot enkele meters. Door het langzaam aflopende onderwater talud ontstaan er verschillende vegetaties. Langs de oevers en op tijdelijk droogvallende gronden groeien opgaande helofyten zoals riet. Iets verderop groeien opgaande moerasplanten en drijvende soorten. Onderwaterplanten komen over de gehele bodem voor.

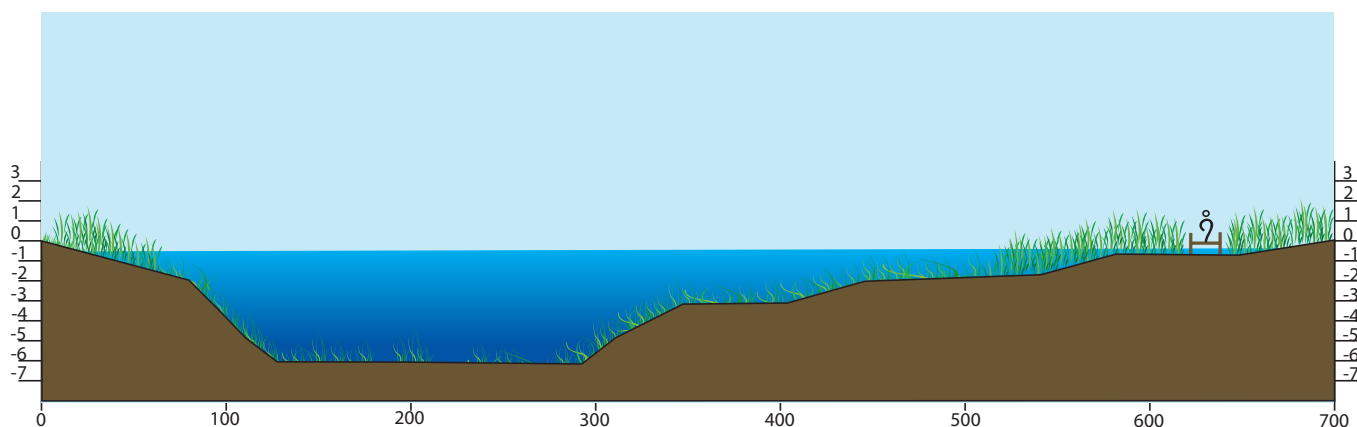
Verschillende dieptes in de ecologische plas

Tijdens het afgraven van het zand wordt er al rekening gehouden met de ecologische functie die het gaat vervullen. De oevers aan de oostzijde worden natuurvriendelijk ingericht en hebben een oever van 1:10 of meer. De inhammen bestaan uit grote vlakken met water tussen de 0 en 2 meter diep.

De eerst 20 meter van de westkant wordt ook ecologisch ingevuld en heeft ook een oever van 1:10. De rest van de zandwinplas wordt zo rendabel mogelijk uitgegraven.

In de ondiepe delen groeien opgaande helofyten

Doorsnede van de ecologische zandwinplas

Ontwikkelingsfasen

Stadsbroek wordt in verschillende fasen ontwikkeld. Binnen 5 jaar moet er begonnen worden met het afgraven van de zandplas en met de aanleg van het gebied Stadskolk. Binnen 15 jaar moet er begonnen worden met de aanleg van de ecologische oevers en de ontwikkeling van het veen. In de laatste fase kan er gewerkt worden aan de nieuwe woningen. Tegen die tijd is Stadshagen II ook voltooid.

Landelijk wonen

Locatie van de woningen aan de Werkerlaan

Bouwstijl die lijkt op die van boerderijen in het gebied

Locatie voor het landelijke wonen

Net aan de rand van de stad Zwolle wonen. Wonen in het buitengebied maar met de stad en al zijn voorzieningen dichtbij. Een locatie aan het water met alle ruimte, rust en natuur om je heen. Dit alles is mogelijk bij de nieuwe woningen die aan de Werkerlaan net buiten Stadshagen gerealiseerd gaan worden. Aan de ecologische zandwinplas liggen zeven kavels en aan de Milligerplas liggen er acht.

Tussen de twee zandwinplassen ligt de Werkerlaan. De beplanting langs de Werkerlaan vormt een grote massa in het gebied. Het scheidt de rustige ecologische plas van de recreatieve Milligerplas. Zowel de recreatieplas als de ecologische plas zijn aantrekkelijk om aan te wonen. De Werkerlaan is een rustige weg waar vooral recreatief verkeer overheen gaat. De Werkerlaan wordt de ontsluiting en ruggengraat van de nieuwe woningen.

Visie

De scheiding tussen de Milligerplas en de ecologische plas bestaat uit de Werkerlaan en de zware beplanting die ernaast ligt. Plaatselijk ontbreekt de beplanting en is er een visuele relatie tussen de twee zandwinplassen die behouden moet blijven. De woningen die aan beide zijdes van de weg liggen mogen niet het beeld gaan overheersen en mogen niet het totale zicht op beide zandwinplassen weg nemen. Om het beeld gevarieerd en de woningen en hun locatie uniek te houden is eenzijdigheid in bebouwing niet gewenst. Vooral aan de ecologische plas is dit het geval.

Er moet rekening worden gehouden met de recreatieve functie die de Werkerlaan vervult. Er moet een route voor wandelaars komen en de mensen moeten nog bij het water kunnen.

Detailuitwerking van vijf woningen

Niet alleen de karakters van de zandwinplassen zijn verschillend maar ook de karakters van de woningen. De woningen aan de ecologische zandwinplas lijken qua bouwstijl op boerderijen. De woningen liggen verschillend op de kavel en zijn verschillend van vorm. De kavels zijn meer dan 2000m² groot en liggen allen aan het water. De oevers aan deze kant zijn natuur vriendelijk waardoor er riet en ander opgaande planten groeien. In de sloot zorgt deze beplanting voor meer privacy. Aan de zandwinplas wordt het uitzicht vrij gehouden.

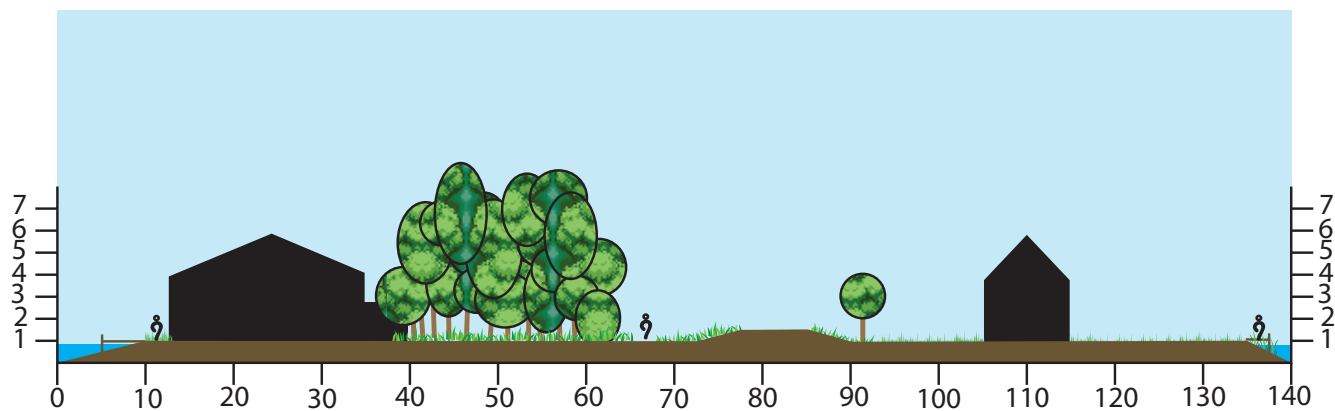
De kavels zijn van elkaar en van de weg gescheiden door middel van bomenrijen. De woningen aan de Milligerplas liggen beschut in de beplanting en zijn vanaf de weg niet zichtbaar. Deze woningen liggen vrij in het landschap en zijn gericht op de Milligerplas. De kavels zijn meer dan 1000m² groot en hebben allemaal een vlonder aan het water. De Milligerplas wordt snel diep waardoor er geen rietvelden ontstaan en het zicht vrij blijft.

De oostzijde van de Werkerlaan aan de ecologische plas

De westzijde van de Werkerlaan aan de Milligerplas

Doorsnede van de Werkerlaan en de aanliggende bebouwing

Sfeerbeeld van een woning aan de ecologische plas

Samenvatting

Het Zwarte Water ligt in de kop van Overijssel ten noorden van Zwolle. Het gebied rondom het Zwarte Water is zeer gevarieerd. De aanwezigheid van verschillende landschapstypen op een relatief korte afstand van elkaar maakt het plangebied erg interessant.

De verschillende karakteristieken worden bedreigd en gaan verloren door grootschalige ontwikkelingen. Steden als Zwolle, Hasselt en Genemuiden vragen steeds meer ruimte van het omliggende landschap om uit te breiden. Om niet het hele landschap in beslag te nemen moeten verschillende functies op een integrale manier ingepast worden.

De ingrepen die gedaan worden hebben twee verschillende doelen. Ten eerste moeten ze ervoor zorgen dat de karakteristieken behouden blijven en versterkt worden. De andere maatregelen zijn gericht op de beleving en toegankelijkheid van de verschillende landschappen.

Op het gebied van de karakteristieken wordt er rekening gehouden met stedelijke uitloopgebieden, bufferzones, inpassing van nieuwe bebouwing, het inpassen van een zandwinning en het beschermen en versterken van het dijk karakter

Op het gebied van recreatie gaat het om het verbeteren van de relatie tussen de oost- en westoever van het Zwarte Water, het opvullen van gaten in het recreatieve netwerk, het lokale en regionale recreatieve netwerk verder uitbreiden en mensen een andere kijk op het plangebied geven door op strategische plaatsen uitkijktorens te plaatsen.

Het deelgebied Stadsbroek bij Stadshagen wordt verder uitgewerkt. In Stadsbroek worden verschillende functies integraal uitgewerkt waarbij de ondergrond sturend is voor de inrichting. De nieuwe woningen in Stadsbroek worden in een detail verder uitgewerkt.

Het plangebied zal door dit plan aan kwaliteit en duurzaamheid winnen. Nieuwe functies worden ingepast en versterken de identiteit. De uitkijktorens vergroten de beleefbaarheid en toegankelijkheid van het gebied. Ze bieden een nieuwe kijk op het plangebied.

Een bijzondere kijk want vanuit de lucht is alles anders!

Literatuur

H. Loidl, S. Bernard (2003)
Opening Spaces
Birkhäuser, Basel

D. Bal, H.M. Beije, M. Fellingier, R. Haveman, A.J.F.M.
van Opstal, F.J. Zadelhoff
Handboek Natuurdoeltypen, 2de geheel herziene editie
Expertisecentrum LNV, Wageningen

K. Tomeï (2001)
De bovenkant van Nederland
Uitgeverij scriptum, Schiedam

Structuurvisie, Zicht op het Zwartewaterland 2005-2020
Gemeente Zwartewaterland

Ontwikkelingsprogramma nationaal landschap
IJsseldelta

M. Crielaard, L. van der Lee, I. Zwartkruis (2008)
Het eren van cultuurhistorie
Een onderzoek naar ontwerpen met cultuurhistorie

S. de Klerk, S. van der Tol, L. Schothuis (2008)
Groene Vingers
Een onderzoek naar groene vingers

J. van der Hurk, M. Konijn-Lemkes, E. Kramer, R. van
Westen (2008)
Samen thuis, samen uitlopen
Een onderzoek naar uitloopgebieden

Bijlagen

Bijlage I
Artikel cultuurhistorie eren

Degenen die ons zijn voorgedaan in de geschiedenis hebben in het landschap hun sporen nagelaten. Landschapsontwerpers die identiteit willen geven aan hun ontwerpen kunnen van deze cultuurhistorie gebruik maken. Dat kan op verschillende manieren die elk hun eigen waarde hebben.

Reconstructie Romeins schip de Meern 1

Door Machiel Crielaard, Lucia van der Lee, Iris Zwartkruis

Cultuurhistorie eren

Quintus kijkt zijn ogen uit, hij zit op een gigantisch vrachtschip van dertig meter lang. Het schip met lading en bemanning is net vertrokken uit de drukke haven van Levevanum (Rijswijk). Na een lange dag op het water komt Quintus aan bij het castellum in Fletio (Vleuten) waar het leger van veldheer Corbuloi zijn intrek in heeft genomen, op de kruising van land- en waterwegen. Aan de noordzijde ligt het vijandelijke gebied, waar de Bataven zich ophouden. Aan de zuidkant heersen de Romeinen. Quintus is moe en bezweet, na zijn aanmelding in het castellum loopt hij naar het badhuis om zich op te frissen.

Quintus is onderweg in het gebied waar tweeduizend jaar later de Vinexwijk Leidsche Rijn ligt. De aanwezigheid van de Romeinen in dit gebied heeft zijn sporen nagelaten. Er zijn twee complete

vrachtschepen gevonden en diverse andere archeologische elementen. Bij de ontwikkeling van de nieuwe wijk zijn deze resten niet alleen zorgvuldig in kaart gebracht, ze zijn ook gebruikt in het ontwerp voor de wijk.

Het benutten van cultuurhistorie is niet nieuw in Nederland, maar sinds de Nota Belvédère in 1999 verscheen, is er meer aandacht voor het thema. De nota hanteert het begrip cultuurhistorie zeer breed. Alle sporen die onderdeel uitmaken van de samenleving en het verleden in beeld brengen, vallen onder cultuurhistorie. Een van de peilers van de nota is het begrip identiteit. Identiteit zit hem in de unieke geschiedenis en het unieke erfgoed dat die geschiedenis opgeleverd heeft. In een globaliserende wereld probeert Belvédère het erfgoed aan te grijpen als kans om een

veelkleurige samenleving te behouden en te ontwikkelen.

Elk jaar worden er dankzij deze nota projecten gesubsidieerd die cultuurhistorie verbinden met het heden en zo het gevleugelde 'behoud door ontwikkeling' uit de nota in de praktijk brengen. Bij het doorbladeren van de projectenboekjes van Belvédère valt op dat de projecten vooral beleidsmatig gericht zijn. Zelden is er sprake van projecten waar een uitvoering heeft plaatsgevonden. Landschapsonwerpers die met een nieuw gebied aan de slag gaan, zijn daarom aangewezen op hun eigen inzicht als zij cultuurhistorie fysiek in hun plan willen toepassen. Studenten van de opleiding Tuin- en Landschapsinrichting hebben deze constatering aangegrepen om een onderzoek te doen naar mogelijke manieren om te ontwerpen met cultuurhistorie.

De vraag is op welke manier je met cultuurhistorie omgaat als het in een plangebied voorkomt. In het onderzoek 'Eren van cultuurhistorie' worden de verschillende methodes die gebruikt kunnen worden op een rij gezet. Per methode wordt inzichtelijk gemaakt welke waarde deze heeft voor een cultuurhistorisch element. In Leidsche Rijn is bijvoorbeeld een Romeins badhuis gevonden. Er is voor gekozen

om de aanwezigheid van dit element te 'markeren', een van de elf methodes. Door het badhuis te markeren wordt het weer zichtbaar en enigszins beleefbaar. De met gras begroeide walletjes die de contouren van het badhuis aangeven maken echter niet duidelijk dat het om een badhuis gaat, daarvoor is informatie nodig die op een naastgelegen bord is te lezen, dit is de methode 'informer'. Naast het badhuis is ook een castellum gevonden. Dit castellum wordt op den duur nagebouwd, 'gereconstrueerd', dichtbij de plaats van het oude castellum. Nu al wordt de vondst van het castellum aangegrepen door er activiteiten aan te koppelen voor kinderen waar cultuur, milieu en geschiedenis een rol spelen, dit kan gezien worden als 'branding', het vermarkten van cultuurhistorie. Het levert een unieke plek op in een gloednieuwe wijk, waardoor de wijk zich onderscheidt van andere nieuwbouwprojecten.

Voor het onderzoek zijn verschillende locaties gezocht om recente voorbeelden te verzamelen van getransformeerde gebieden waar cultuurhistorie een rol speelt. Naast Leidsche Rijn zijn ook Haverleij en de Drentsche Aa onderzocht. Bij de zoektocht naar cultuurhistorische elementen valt op dat deze vaak in een stedelijke omgeving te vinden zijn, omdat juist hier de meeste ingrepen worden gedaan waarbij het belangrijk is dat er

> Badhuis de Hoge Woerd anno 2008, daar waar de muren hebben gestaan zijn aarden walletjes opgeworpen

Reminisceren

Bij de methode reminisceren wordt een gevoel van cultuurhistorie opgeroepen. Het gevoel of beeld dat opgeroepen wordt ligt ver van het origineel of de huidige locatie af. Het beeld dat wordt opgeroepen heeft nooit op deze plek bestaan. In nieuwbouwwijken worden materialen en bouwstijlen gebruikt die een sterk beeld oproepen. Zo verrijzen in de polder Amsterdamse grachtenpanden en in Noord-Brabant kastelen. De kastelen in Noord-Brabant liggen in Havelte, een uitbreidingswijk van 's-Hertogenbosch. Verschillende architecten kregen de opdracht compacte woongebouwen te ontwerpen en zij kwamen met kastelen, forten en landhuizen aan. Wie door deze gebouwen rondloopt waant zich aan de ene kant in iets uit vervlogen tijden en aan de andere kant weet de bezoeker en bewoner dat hij op het verkeerde been wordt gezet. Hoe dan ook, deze woonvormen hebben een sterke identiteit.

Oorspronkelijkheid	-	Reminisceren is niet oorspronkelijk, het wordt juist gebruikt bij een gebrek aan oorspronkelijkheid.
Zichtbaarheid	+	Omdat het zulke uitgesproken ideeën zijn, is het erg goed zichtbaar.
Verheldering	-	De verwijzing naar geschiedenis die zich niet op dezelfde plek heeft afgespeeld kan verwarring oproepen.
Beliefbaarheid	+	Het geheel is goed beliefbaar.
Duurzaamheid	+	Door het plaatsen van prominente functies in deze nieuwbouwtse elementen zijn ze erg duurzaam.

^ De waarde van reminisceren voor de belevingswaarde van een element. Een plus heeft een positieve invloed op een van de aspecten van de belevingswaarde, een min heeft een negatieve invloed.

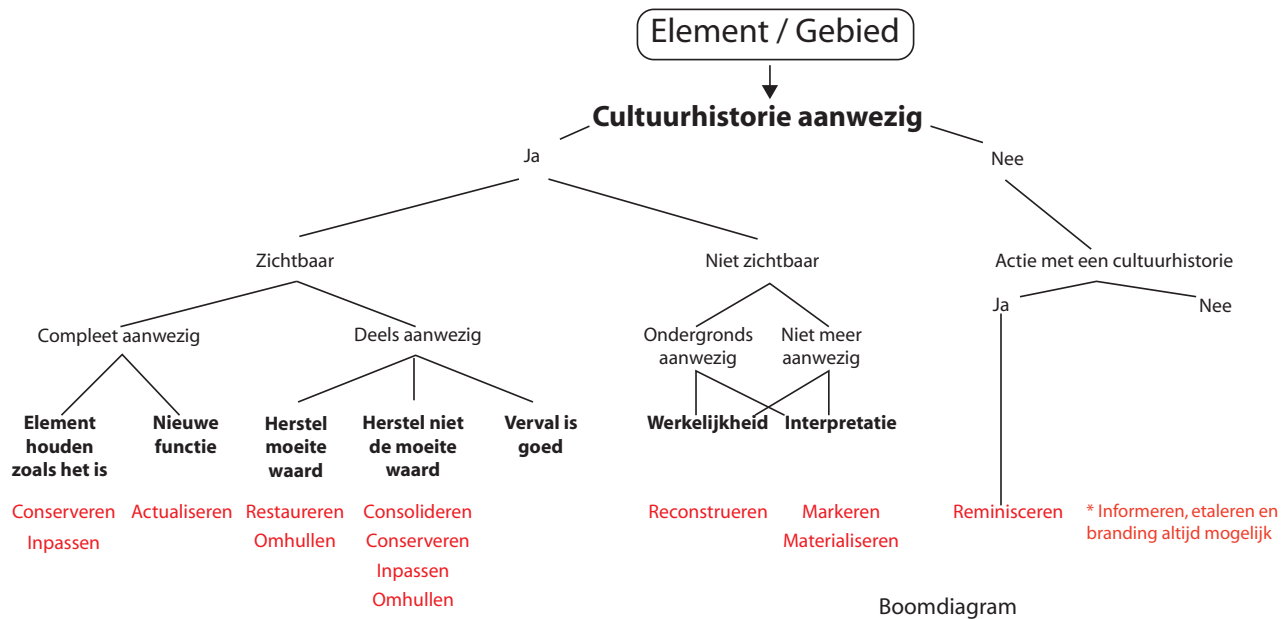
Kasteel Lelienhuyze in Havelte, 's-Hertogenbosch, verzonnen verleden herbouwd'

identiteit ontstaat en geen massa nieuwe huizen en straten. Zo heeft de Romeinse geschiedenis twee millennia lang veilig onder de grond gelegen in een landelijk gebied en is de nieuwbouw aanleiding geweest om hiervan verandering in aan te brengen door bepaalde dingen op te graven.

Uiteindelijk bleek uit het onderzoek dat de aard van een element bepalend is voor de methodes die toegepast kunnen worden. Bij beplanting, bijvoorbeeld een lanenstelsel zoals dat in Drenthe voorkomt, kan het niet anders dan dat deze op den duur verdwijnt. Toch kan de historische waarde zo lang mogelijk worden behouden door goede verzorging, dit komt neer op de methode consolideren.

Zelfs wanneer er geen cultuurhistorische elementen in een gebied aanwezig zijn, kan er iets gedaan worden met geschiedenis, dit kan door reminisceren (zie kader).

In het rapport 'Eren van Cultuurhistorie' staan alle methodes beschreven. Het rapport biedt schema's die kunnen helpen met het omgaan van cultuurhistorie. De schema's laten zien wanneer welke methodes gebruikt kunnen worden en wat ze opleveren. De mogelijke methodes kunnen achterhaald worden aan de hand van een boomdiagram (zie volgende pagina). Het kan ontwerpers helpen om ideeën te krijgen bij het werken aan een ontwerp.

Boomdiagram

Omgaan met cultuurhistorie is niet altijd even gemakkelijk. Wat kan je met een element? Hoe zorg je ervoor dat het duurzaam is zodat het zichzelf kan onderhouden? Hoe breng ik het verhaal zo goed mogelijk over op de mensen? Deze vragen zijn

belangrijk wanneer je een cultuurhistorisch element wil gebruiken. Er zijn veel verschillende methodes te gebruiken, maar niet elke methode is even geschikt voor ieder element of gebied. In het bovenstaande boomdiagram, door de onderzoekers zelf ontwikkeld, kun je door de vragen te

beantwoorden en keuzes te maken tot een geschikte methode komen. Deze methodes zijn te combineren met verschillende andere methodes. Het verstrekken van extra informatie, het element extra zichtbaar maken en het 'verkopen' van een element kan altijd in combinatie met andere methodes.

Een landschap zonder wortels in verleden is schraal! Het biedt geen voedingsbodem voor een realistische fysieke identiteit en zodoende ontstaat er vervreemding van de oorspronkelijke plek. Het maken van een totaal nieuwe plek op een bestaande kan wel een interessant beeld oproepen maar zou niet ten koste mogen gaan van waardevolle elementen. Het opgraven van een verleden en het laten herleven kan ook bijdragen aan de identiteit van een plaats.

Tijdens de opgravingen van een Romeinse boot is Eva bijna elke dag even gaan kijken

met haar moeder en broertje. Vandaag gaat ze een vaartocht maken op net zo'n boot met haar klas. Van te voren bezoekt de hele groep het archeologische centrum waar allerlei filmpjes, vondsten en informatie te zien is. Het centrum ligt in een oud legerkamp, daar is ook een badhuis bij gevonden. In de pauze loopt Eva tussen de walletjes die aangeven waar het badhuis heeft gestaan en ze denkt aan de badkamer die ze thuis hebben. Dan schrikt ze op als ze ziet dat haar klasgenootjes al naar de boot lopen en rent ze achterna. Deze tocht wil Eva niet missen...

Literatuurverwijzing

Colenbrander e.a., Limes Atlas, Must, Amsterdam 2005

Gemeente Utrecht, www.castellumhogewoerd.nl

Belvedere, beleidsnota over de cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting, VNG uitgeverij, Den Haag 1999

M. Crielgaard, L. v/d Lee, I. Zwartkruis, Eren van cultuurhistorie, Velp 2008

Beeldmateriaal

Alle illustraties en foto's : M. Crielgaard, L. van der Lee, I. Zwartkruis

